

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

PROVOZNĚ EKONOMICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

Percepce institucí ukrajinskými migranty v ČR

Bc. Rustam Kokotjucha

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Rustam Kokotjucha

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Percepce institucí ukrajinskými migranty v ČR

Název anglicky

Perception of the Institutions by Ukranian immigrants in the Czech Republic

Cíle práce

Cílem diplomové práce bude zjistit a popsat, jak ukrajinští migranti žijící v ČR vnímají zdejší instituce. Instituce v této práci chápeme dle definice Johannese Jüttinga, který shrnul klasifikace institucí podle stupně formality na formální psaná pravidla a typicky nepsaná pravidla chování.

Metodika

Teoretická část se bude skládat ze sběru dat, práce s odbornou literaturou. Práce rovněž nabídne srovnání ukrajinských a českých institucí dle definice J. Jüttinga. Praktická část bude provedena metodou kvalitativního výzkumného šetření ve formě polostrukturovaných rozhovorů s ukrajinskými migranty žijícími v ČR.

Doporučený rozsah práce

cca 60-70 stran

Klíčová slova

Instituce, integrace, ukrajinská minorita, ekonomika, empirický výzkum

Doporučené zdroje informací

- BITTNEROVÁ, D., MORAVCOVÁ, M. 2006. Etnické komunity v České společnosti. Praha: Erma.
- DRBOHLAV, D. 2009. Mezinárodní migrace obyvatel v Česku s důrazem na vybrané demografické a ekonomické aspekty. Praha: Výzkumný záměr geografické sekce.
- GABAL, I. 2006. Analýza postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR a návrh optimalizačních kroků. Praha: Analysis & Consulting.
- HORÁKOVÁ, M. 2010. Vývoj pracovních migrací v České republice v období hospodářské recese. Praha: VÚPSV, v.v.i..
- CHALOUPKOVÁ, J., ŠALAMOUNOVÁ, P. 2006. Postoje k imigrantům a dopadům migrace v evropských zemích. Praha: SÚ AV ČR.
- KAUFMANN, J. C. 2010. Chápající rozhovor. Praha: Slon.
- NEŠPOROVÁ, O., KUCHAROVÁ, V. 2009. Rodiny přistěhovalců II. Praha: VÚPSV.
- RABUŠIC, L., BURJANEK, A. 2003. Česká veřejnost a imigranti, aneb vláda míní, veřejnost však mění? Praha: VÚSP.
- REICHEL, J. 2009. Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Praha: Grada.
- SARTORI, G. 2005. Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci. Praha: Dokořán.
- ŠIŠKOVÁ, T. 2002. Menšiny a migranti v České republice: Praha. Portál.

Předběžný termín obhajoby

2015/16 ZS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Lucie Macků

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 4. 11. 2015

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 11. 11. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že diplomovou práci **Percepce institucí ukrajinskými migranty v ČR**, jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne: _____

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval své vedoucí diplomové práce Mgr. Lucii Macků za odborné rady, připomínky a vstřícný přístup při psaní této diplomové práce. Rovněž bych chtěl poděkovat respondentům, kteří mi věnovali svůj čas a byli ochotni poskytnout dané rozhovory.

Percepce institucí ukrajinskými migranty v ČR

Perception institutions Ukrainian migrants in the Czech Republic

Souhrn:

Diplomová práce nazvaná Percepce institucí ukrajinskými migranty v ČR je založena na kvalitativní analýze formou polostrukturovaných rozhovorů s Ukrajinci. V této práci je zachycena problematika ukrajinské komunity při integraci do české společnosti a role, kterou při této integraci mají instituce. Výzkum byl uskutečněn v průběhu od listopadu 2014, do února 2015 v Děčíně, kdy byly prováděny rozhovory s ukrajinskými respondenty. V práci je věnována pozornost institucím, které mohou ovlivnit náhled cizinců na společnost, jakožto i náhled občanů České republiky na cizince. Diplomová práce je založena na rozhovorech s vybranými respondenty z Ukrajiny, kteří se k tématu vyjadřují. Cílem práce je zjistit a popsat, jak vnímají Ukrajinci instituce v České Republice. Instituce v této práci chápeme dle definice Johannese Jüttinga, který shrnul klasifikace institucí podle stupně formality na formální psaná pravidla a typicky nepsaná pravidla chování.

Summary:

The diploma thesis entitled The perception institutions Ukrainian migrants in the Czech Republic is based on a qualitative analysis through interviews with Ukrainians. In this work is captured issue of the Ukrainian community to integrate into Czech society and role in the integration of the institutions. The research was conducted during November 2014 to February 2015 in Děčín, when it was conducted interviews with Ukrainians. The attention is paid to institutions that can influence the view of foreigners in the company, as well as a view of Czech citizens to foreigners. The thesis is based on interviews with selected respondents from Ukraine who expressed the topic. The aim is to identify and describe how they perceive Ukrainians institution in the Czech Republic. Institutions in this work, we understand, by definition, Johannes Jüttinga that summarized the institutional classification by degree of formality on formal written rules and unwritten codes of behavior typical.

Klíčová slova: Instituce, Ukrajinci, migrace, ukrajinská menšina v ČR, migrace, národnostní menšina, cizinec.

Keywords: Institution, Ukrainians, migration, ukrainian minority in the Czech Republic, migration, ethnic minority, stranger.

Obsah

1 Úvod	11
2 Cíl práce a metodika.....	12
2.1 Metodika empirického výzkumu	14
2.2 Technika sběru dat	15
2.3 Realizace výzkumu a způsob zpracování dat	16
3 Literární rešerše.....	18
4 Teoretická část	20
4.1 Migrace	20
4.1.1 Push – Pull	21
4.1.2 Neoklasická teorie.....	21
4.1.3 Nová ekonomie migrace	21
4.1.4 Teorie dvojího trhu	22
4.1.5 Teorie světového systému.....	22
4.1.6 Teorie sítí	23
4.1.7 Institucionální teorie	23
4.2 Cizinci v ČR.....	24
4.2.1 Cizinec	24
4.2.2 Integrace cizinců	25
4.2.3 Modely soužití odlišných skupin	26
4.2.4 Instituce a organizace zabývající se migrací.....	28
4.2.5 Počty cizinců v EU a ČR	29
4.2.6 Národnostní menšina	33
4.2.7 Ukrajinská národnostní menšina.....	34

4.2.8 Typy pobytu	37
4.2.9 Remittance	38
5 Instituce.....	39
6 Klíčové instituce na Ukrajině a v ČR.....	42
6.1 Zaměstnanostní a sociální politika.....	42
6.2 Finanční instituce	45
6.3 Vzdělávací instituce	46
6.4 Zdravotní instituce	47
6.5 Instituce rodiny a manželství	49
6.6 Kultura, svátky, tradice a zvyky	52
6.7 Náboženství	53
7 Praktická část.....	56
7.1 Zaměstnanostní a sociální politika.....	56
7.2 Finanční instituce	60
7.3 Vzdělávací instituce	61
7.4 Zdravotní instituce	63
7.5 Instituce rodiny a manželství	65
7.6 Kultura, svátky tradice a zvyky	67
7.7 Náboženství	69
8 Zhodnocení výsledků	72
9 Závěr	74
10 Seznam použitých zdrojů	75

10.1 Literatura.....	75
10.2 Internetové zdroje	77
11 Přílohy.....	82
11.1 Ukrajina	82
11.1.1 Stručná historie Ukrajiny	83
11.1.2 Dnešní Ukrajina	84
11.1.3 Ekonomika Ukrajiny.....	85
11.1.4 Krize na Ukrajině.....	86
11.2 Výzkumné otázky	86
11.3 Instituce a organizace v ČR	87
11.4 Tabulky a grafy.....	91

1 Úvod

Osudy cizinců se stále častěji stávají předmětem zájmu ze strany české společnosti. Ve společnosti převládají názory, které spojují imigraci s obavami z nárůstu sociálních a bezpečnostních rizik, ale i postřehy, které ukazují na špatné životní podmínky a náročnou legislativu hostitelské země. Imigrace má stále větší intenzitu a narůstá podíl cizinců, kteří v ČR setrvávají dlouhodobě.

Život přistěhovalců v hostitelské společnosti a proces jejich integrace ovlivňují sami přistěhovalci, kteří jsou diferenciovanou skupinou. Hostitelská společnost a její instituce vytvářejí legislativní rámec pobytu a soubor požadavků kladených na přistěhovalce. Integrace cizinců je proces umožňující cizincům postupně se začlenit do české společnosti. Cílem integrace je oboustranně přínosné nekonfliktní soužití cizinců a majoritní společnosti. Cizinci při integraci do České republiky přicházejí do styku s různými institucemi. Integrační proces je ovlivněn chápáním těchto institucí.

Tato diplomová práce se věnuje analýze strategií a postupů klíčových institucí, provázanosti jejich opatření a přístupů k integraci cizinců. V rámci institucionálního zázemí byly zkoumány činnosti a přínos některých klíčových institucionálních aktérů a fungování jednotlivých institucí tak, jak je vnímají cizinci z Ukrajiny. Pro přetrvávající politické a sociálně ekonomické problémy je počet migrantů z Ukrajiny dlouhodobě jeden z nejvyšších z celkového počtu migrantů v České republice. Ukrajinci dříve převážně dojížděli za prací, aby si vydělali peníze na pořízení běžných věcí do domácnosti, či aby zlepšili svojí finanční situaci. V poslední době ale stále více přesídlují ze své země a usazují se v ČR natrvalo.

V teoretické části budou představeny koncepty migrace, druhy pobytu v ČR a instituce. V praktické části jsou zobrazeny výsledky z provedených rozhovorů a jejich analýza.

2 Cíl práce a metodika

Cílem diplomové práce je zjistit, jakou roli v životě migrantů mají instituce, a analyzovat institucionální prostředí v České republice tak, jak je vnímají migranti z Ukrajiny. Za tímto účelem byla vytvořena hlavní výzkumná otázka (HVO). Instituce byly vybrány podle důležitosti vzhledem ke studovanému oboru: zaměstnanost a sociální politika, finanční instituce, vzdělávací instituce, zdravotní instituce, instituce rodiny a manželství, kulturní instituce a zvyky, náboženské instituce.

HVO: Jak Ukrajinci žijící v České republice vnímají zdejší instituce?

Pro účely této práce jsou instituce chápány dle definice Johannese Jüttinga,¹ který instituce dělí dle stupně formality na formální psaná pravidla a typicky nepsaná pravidla chování, která jednak tvoří základ formálních pravidel a jednak je doplňují. Pro splnění daného cíle je potřeba znát teoretické východisko, které je obsaženo v první části práce, jež čerpá ze studia odborné literatury a jiných informačních zdrojů. Pojednává o migraci, institucích, cizincích, druzích pobytu a integraci. Praktická část práce vychází z vlastního výzkumu, který byl proveden kvalitativní metodou formou polostrukturovaných rozhovorů s 21 informátory z Ukrajiny.

Diplomová práce využívá formy kvalitativního výzkumu. Podle Strausse a Corbin (1999, s. 10) je kvalitativní výzkum takový, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických a kvantifikačních metod, nebo jiných způsobů kvantifikace. Může to být výzkum týkající se života lidí, příběhů, chování, ale také chodu organizací, společenských hnutí nebo vzájemných vztahů. Kvalitativní výzkum se zabývá nematematickým analytickým postupem, jehož výsledky jsou poznatky odvozené z údajů shromážděných mnoha různými způsoby, především pozorováním a rozhovorem.

Praktická část je rozdělena do podtémat, kde jsou rozebrány autentické výpovědi respondentů. Rozhovory byly přepsány, hlouběji prozkoumány a následně byly vytvořeny kategorie z doslovné transkripce. Z těchto nasbíraných dat byl zobecněn výsledek.

„Pokud by se výzkum skládal výhradně z teorií, postrádal by vztah ke skutečnému světu. Kdyby byla obsahem výzkumu jen hromada informací, nejednalo by se o nic víc než chaotickou směsici výroků, které by nebylo možno dešifrovat, vyhodnotit ani použít

¹ Více o tomto sociologovi na str. 40

k jakémukoli smysluplnému účelu. V parafrázi na slavné prohlášení osvícenského filosofa Immanuela Kanta můžeme říci, že teorie bez dat jsou prázdná, data bez teorií jsou slepá,“ (Harrington, 2006, s. 31-32).

Respondenti byli občané ukrajinské národnosti ve věkovém rozmezí od dvaceti dvou let, do šedesáti pěti let, s různou délkou pobytu v České republice. Rozhovory měly různou délku trvání, od dvaceti minut až do devadesáti minut a byly realizovány v Děčíně v období od listopadu 2014 do února 2015.

Tabulka č. 1. Identifikační údaje.

	Jméno	Věk	Délka pobytu v ČR	Druh pobytu	Profese	Datum rozhovoru
1	Andrej	42 let	30 let	Občanství ČR	Úředník	12. 2. 2015
2	Ivan	41 let	8 let	Dlouhodobý p.	Zedník	3. 12. 2014
3	Juliana	46 let	20 let	Občanství ČR	Lékařka	14. 1. 2015
4	Jura	29 let	6 let	Dlouhodobý p.	Zedník	3. 12. 2014
5	Natalija	43 let	19 let	Občanství ČR	Podnikatelka	12. 1. 2015
6	Nataša	31 let	2 roky	Trvalý pobyt	Prodej výživy	22. 1. 2015
7	Oksana	36 let	11 let	Trvalý pobyt	Učitelka ZŠ	18. 1. 2015
8	Olja	50 let	8 let	Trvalý pobyt	Zdravotní sestra	7. 1. 2015
9	Olexey	48 let	16 let	Trvalý pobyt	Podnikatel	28. 12.2014
10	Petro	65 let	35 let	Občanství ČR	Podnikatel	7. 1. 2015
11	Svitlana	42 let	4 roky	Dlouhodobý p.	Kadeřnice	7. 11. 2014
12	Sergej	38 let	15 let	Trvalý pobyt	Stavař	18. 1. 2015
13	Táňa	22 let	17 let	Občanství ČR	Studentka VŠ	12. 1. 2015
14	Tat'jana	55 let	10 let	Trvalý pobyt	Gynekoložka	15. 1. 2015
15	Valentina	22 let	7 let	Trvalý pobyt	Studentka VŠ	7. 1. 2015

16	Valentin	65 let	35 let	Trvalý pobyt	Penzista	2. 11. 2014
17	Vasyl	31 let	7 let	Dlouhodobý p.	Zedník	3. 12. 2014.
18	Veronika	41 let	4 roky	Trvalý pobyt	Podnikatelka	27. 1. 2015
19	Věra	42 let	42 let	Trvalý pobyt	Mateřská dov.	21. 1. 2015
20	Viktorie	21let	2 roky	Trvalý pobyt	Studentka VŠ	27. 1. 2015
21	Volodymir	40 let	8 let	Trvalý pobyt	Zedník	5. 11. 2014

2.1 Metodika empirického výzkumu

Metoda polostrukturovaného rozhovoru, který byl vybrán pro tento výzkum, umožňuje zachytit fakta a dává možnost proniknout do motivů a postojů dotazovaných. Můžeme sledovat reakce respondenta a podle nich usměrňovat další průběh rozhovoru.

Podle Hendla (2012, s. 50-51) je důležitý výběr prostředí rozhovoru. Proto bylo při realizaci polostrukturovaných rozhovorů a zjištění informací pro tento výzkum ponecháno na respondentovi, aby si zvolil prostředí pro rozhovor. Hendl dále poukazuje na subjektivitu dojmů respondentů, nesnadnou replikaci a zobecnění výsledků.

Příprava analytického zkoumání spočívala v oslovení potencionálních respondentů a přizpůsobením se jejich požadavkům a osobnostem, výběru času a místa rozhovoru. Na začátku rozhovoru byl respondentovi vysvětlen účel rozhovoru a získán jeho souhlas. Cílem bylo navodit takovou atmosféru, aby byl eliminován tlak nervozita a případně stud.

Výzkum byl založen na ochotě a sdílnosti respondentů, kteří pocházejí z Ukrajiny, komentovat svoje postřehy a zkušenosti s institucemi a prezentovat své názory, které se bezprostředně týkají témat rozhovoru. Instituce byly vybrány podle důležitosti vzhledem ke studovanému oboru. Zaměstnanost a sociální politika, finanční instituce, vzdělávací instituce, zdravotní instituce, instituce rodiny a manželství, kulturní instituce a zvyky, náboženské instituce.

„Hlavní nástroj, proces o třech stranách se nemůže rozvinout, pokud výzkumník nepoužije celou škálu taktik k podpoře sdílnosti. K tomu, abychom přiměli respondenta

mluvit a dobře mluvit, se hodí cokoliv: šarm, osobní kouzlo, humor. Obzvláště účinný je humor: vstřícný výzkumník s úsměvem na tváři získá nesrovnatelně lepší výsledky než výzkumník zasmušilý a uzavřený. S touto technikou se ovšem musí nakládat opatrně, hlavně v případech, kdy hrozí, že respondenti to vezmou jako příležitost obrátit rozhovor v pouhou legraci,“ (Kaufmann, 2010, s. 64).

Role výzkumníka vyžadovala přimět respondenty dobře mluvit. Otázky byly pokládány podle připraveného scénáře. Poté byl ponechán prostor respondentovi, aby se vyjádřil k tématu. V některých případech byly položeny doplňující otázky, aby bylo dosaženo cíle výzkumu u jednotlivých subjektů. Někteří respondenti navazovali na jednotlivá témata plynule sami a vše podstatné k tématu vyplynulo z rozhovoru. Hlavním úkolem diplomové práce bylo analyzovat, jak vnímají roli institucí Ukrajinci žijící v ČR. Praktická část diplomové práce analyzuje výsledky kvalitativního výzkumného šetření.

Cílem výzkumu bylo co nejhlubší poznání a zachycení sociální reality respondentů. Specifikum výzkumu spočívá v tom, že každý člověk rozdílně prožívá různé situace, má jiné zkušenosti a názory a vnímá sociální realitu jinak. Úkolem kvalitativního výzkumu je tyto výpovědi zobecnit, kategorizovat a interpretovat.

2.2 Technika sběru dat

Ke sběru kvalitativních dat byla použita metoda polostrukturovaného rozhovoru. Účelem rozhovoru je, podle Reichela (2009, s. 10-12) co nejdůvěhodnější zachycení reality, aby výpovědní hodnota byla co nejefektivnější, odpovídala realitě a dosáhla cíle výzkumu. Polostrukturovaný rozhovor umožňuje zachytit realitu ve větší šíři než rozhovor strukturovaný s předem danými otázkami. Je dán prostor respondentovi, který může svobodněji vyjádřit své pocity, mínění a názory. S pořadím otázek nebo témat rozhovoru může být v průběhu tohoto rozhovoru manipulováno. To umožňuje improvizaci, pokud to daná situace vyžaduje. Jednotlivá témata rozhovoru mohou být takto hlouběji prozkoumána. V případě nejasné odpovědi na otázku je možnost požádat o vysvětlení, otázku přeformulovat či klást dodatečné otázky.

„Tazatel musí být aktivní a rozhovor vést, ale zároveň musí umět vystupovat zdrženlivě a taktně. Hlavní hvězdou je respondent, tazatel se musí snažit porozumět, pozorně a soustředěně mu naslouchat a dát mu najevo, že jím poskytnutý rozhovor má velký význam,“ (Kaufmann, 2010, s. 60).

V roli výzkumníka je vhodné vzít v úvahu povahu respondenta a přizpůsobit se mu. Zároveň i při této metodě je nutné zachovat neutralitu, aby respondent nebyl ovlivněn výzkumníkem. Projevení zájmu o respondenta a zaujetí pro jím poskytovaný rozhovor je podle autora této práce přirozený stav tohoto aktu. Souvisí se snahou co nejvíce pochopit respondenta a dopracovat se k cíli výzkumu.

Ze základního souboru, který tvořili občané z Ukrajiny žijící v ČR, byl vybrán výběrový vzorek. Tvořili jej Ukrajinci, ve věkovém rozmezí od 22 let (student vysoké školy), do 65 let (důchodce), kteří byli ochotni poskytnout informace. Všichni respondenti, se kterými byl veden rozhovor, byli seznámeni s cílem a účelem této práce. Souhlasili s poskytnutím rozhovoru a zaznamenáním na diktafon. Z důvodu zachování anonymity byly při citacích respondentů v samotném textu použity jen křestní jména.

2.3 Realizace výzkumu a způsob zpracování dat

Výzkumná data byla získávána v průběhu října 2014 až února 2015 prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s Ukrajinci žijícími v ČR. Všichni účastníci rozhovorů byli informováni o způsobu sběru dat i o cílech využití získaných dat a s tímto postupem souhlasili. Byli ujištěni, že bude zachována jejich anonymita a že informace budou využity pouze k účelu studia na vysoké škole. Před setkáním byli účastníci informováni o tématu rozhovoru. Respondenti byli upozorněni, že celý rozhovor bude nahráván na diktafon a následně bude doslovně přepsán.

V diplomové práci je pracováno s verbálními daty, která byla získána prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s respondenty a jejich nahrávání na diktafon. Analýza a orientace na identifikaci určitých významových vzorců, které vedou k dosažení cíle této práce, spočívá v pečlivém čtení textu a doslovné transkripci. Dále v

otevřeném a selektivním kódování textu do tematických oblastí a hledání společných znaků řečených v textu, které slouží k tvorbě odvozené zakotvené teorie o daném jevu.

Šed'ová (2015, online), poukazuje na odlišné přístupy k zakotvené teorii. Podle Šed'ové jsou nejdůležitější v zakotvené teorii kódovací procesury. První přístup k teorii, na kterou poukazuje Glaser, má dvě základní kódovací fáze (kódování substantivní a kódování teoretické). To znamená, že výzkumník sám hledá spojení mezi různými kategoriemi či proměnnými. V další fázi dochází k přiřazování takto vzniklých kódů k takzvaným kódovacím rodinám – to znamená k různým typům vědeckých konceptů.

Druhý přístup k zakotvené teorii a kódovacím procedurám je podle Strauss a Corbin, kde najdeme fáze tři (kódování otevřené, axiální a selektivní). Rozdíl je v pojetí fáze analýzy přicházející po úvodním otevřeném kódování produkujícím ad hoc zvolené nálepky pro různé úseky datového materiálu. Strauss s Corbinovou takovato spojení předem modelují. Cení si toho, že jde o přístup, který je mnohem více návodný a konkrétnější než přístup Glaserův.

V této práci se byl využit přístup Glasera, protože autorovi této práce vyhovuje přístup v samostatném hledání spojení mezi různými kategoriemi či proměnnými, což přispěje k přehlednosti výsledkům výzkumu, vzhledem k povaze výzkumného úkolu.

Všechny sebrané rozhovory byly doslovně přepsány a podrobně pročteny. V analytické části je pracováno s citacemi výpovědí respondentů. Data jsou zpracována prostřednictvím operacionalizovaných konceptů. Struktura odpovídá rozdělení na dílčí výzkumné otázky. U všech jsou uvedeny příklady citací z provedených rozhovorů, které mají za cíl ilustrovat zjištěná fakta. Shromážděné údaje byly klasifikovány kvalitativním analytickým způsobem.

3 Literární rešerše

Migrace Ukrajinců do České republiky je v historickém kontextu jev, který sahá do počátků 17. století. Novodobá migrace po rozpadu Sovětského svazu má převážně ekonomický charakter. Andrea Baršová a Pavel Barša se v díle **Přistěhovalectví a liberální stát** (2005) zabývají problematikou přistěhovalectví a menšinových politik v modelových případech USA, SRN a Francie a společnou přistěhovaleckou politikou EU. Baršová a Barša vysvětlují migraci jako důsledek nerovnováhy mezi nabídkou a poptávkou na pracovním trhu a spatřují původ a příčiny migrace v historickém uspořádání tržních vztahů v rámci světového systému. Charakterizují migraci jako součást procesů kapitalistické akumulace, která těží z nerovnosti mezi rozvinutým jádrem a zaostalou periferií.

Yana Leontievová ze Sociologického ústavu ČR se ve svém díle (2006) **Menšinová problematika v ČR** se věnuje mimo jiné i ukrajinským migrantům. Trendem je podle Leontievové usazování většiny ukrajinských migrantů v Čechách. Mezi hlavní důvody proč se v České republice ukrajinská národnostní menšina usazuje, považuje především vysokou nezaměstnanost a horší životní podmínky na Ukrajině.

Dílo **Etnické menšiny ve střední Evropě** Ivana Gabala (1999) se kromě historických právních analýz zaměřuje i na sociologické analýzy, postavení a situaci národnostních menšin u nás. Národní identita je podle Gabala definována jazykem, historií, územím a sebeuvědoměním.

Ukrajinská menšina v ČR se podle Zdeňka Uherka a Dušana Drbohlava v díle **Reflexe migračních teorií** (2010) podobně jako ostatní cizinci nejvíce koncentruje v Praze a dalších velkých městech ČR. Na poli výzkumu migračních pohybů popisují rozličné problémy s integrací migrantů do nových majoritních společností, které představují jeden z nejcitlivějších problémů lidstva.

Dušan Drbohlav a Soňa Schovanková v díle **Dopady ekonomické krize na migraci a migranty** (2010) se věnují vývoji počtu cizinců v době ekonomické krize, sociální situaci a strategii chování migrantů a imigračním opatřením, jež byla v době hospodářské krize aplikována. Jedná se o snahu státu ochránit svůj trh práce pomocí

různých opatření, omezení přístupu pro cizince na český trh práce. Přes zákonná omezení se Ukrajinci uplatňují na českém trhu práce a úspěšně se integrují.

Podle Ivana Výrosta a Josefa Slaměníka, kteří se ve svém díle **Aplikovaná sociální psychologie** (1998) zaměřují na aplikaci kognitivní a sociální psychologii, jsou instituce důležitou součástí lidského života. V institucích a pod jejich vlivem, nebo v interakci s nimi prožíváme značnou část své existence a zásadní životní momenty, jako je narození a úmrtí, výchova a vzdělávání atd. Už na přelomu 19. a 20. století významný francouzský sociolog Emil Durkheim považoval zkoumání institucí za hlavní úkol sociologie.

Majoritní společností, jejími institucemi a vnímáním těchto institucí Ukrajinskými imigranty se zabývá tato práce.

4 Teoretická část

Teoretická část diplomové práce je zaměřena na témata související s migrací. Je členěna do tří podkapitol. První část se zabývá migrací jako takovou. V této kapitole jsou popsány různé aspekty migrace, její dělení a také teorie, které se migraci snaží vysvětlit. Druhá část je věnována cizincům v České republice a zároveň představí typy pobytů cizinců. Poslední kapitola teoretické části je věnována institucím, které jsou důležitým faktorem při ukrajinské imigraci. Centrem pozornosti v této práci budou instituce a způsob jak je vnímají ukrajínští migranti. Vnímání institucí je jedním z důležitých faktorů integrace imigrantů do české společnosti.

4.1 Migrace

„Slovo migrace pochází z latinského slova migratio. Znamená stěhování, přestěhování. V sociálně vědním diskursu, migrace vyjadřuje studium pohybu, stěhování či přesídlování lidí. Dále řeší pohyb z hlediska permanentního či dočasného, dobrovolného či nedobrovolného. Mezinárodní migraci lze obecně, a zjednodušeně popsat jako tok populace. Za důležité činitele tohoto pohybu se považují například rozdíly v bohatství zemí, úroveň výkonnosti ekonomik jednotlivých států, nebo politickou stabilitu,“ (Henning, 2015, online).

Konkrétní důvody, které přicházejí v úvahu pro vysvětlení imigrace Ukrajinců do ČR nejen dle výše uvedených od Mankella Henninga mohou být například studijní pobyty, zlepšení životních podmínek či konkrétní lidské vlastnosti (např. potřeba poznávat nové). Existuje mnoho teorií o migraci, které budou představeny na následujících stranách. Vysvětlují specifická hlediska a typy mezinárodní migrace podle rozmanitých příčin na mikro nebo makro úrovni.

4.1.1 Push - Pull

Podle Vojtkové (2015, online) existuje několik druhů migrace. Jednou z nich je push- pull teorie. Tato teorie byla představena v šedesátých letech dvacátého století. Podle této teorie je migrace důsledkem existence sil, které člověka z území, kde žije, vypuzují (push) a naopak do míst, kam směřuje, ho nějaké síly přitahují (pull). Tato teorie upozorňuje na determinanty, které ovlivňují lidi k migraci. Na jedné straně jsou faktory, které působí na jedince negativně, například nedostatek pracovních příležitostí, špatná životní úroveň. Ty jej vypuzují, vytlačují, jedná se tedy o *push faktory*. To samo o sobě není ještě dostatečným důvodem migrovat. Další z faktorů, který ovlivňuje migranty migrovat je něco, co migranty láká do nové země, tzv. *pull faktory*.

4.1.2 Neoklasická teorie

Podle Baršové (2005, s. 308) je v pojetí neoklasické ekonomie migrace chápána jako důsledek nerovnováhy mezi nabídkou a poptávkou na pracovním trhu. V mnoha ohledech podobný teoretický model představuje přístup vycházející z principů neoklasické ekonomie. Rozděluje se na makro a mikro teorii. *Makro* teorie vysvětluje migraci jako důsledek nerovnováhy v příjmech i na pracovním trhu v jednotlivých státech. Pokud by tato nerovnováha nebyla, bude migrace značně eliminována. Podle *mikro* teorie je migrace série individuálních aktů jedinců, kteří se rozhodují mezi náklady a výnosy migrace a rozhodování je ovlivněno různorodostí pracovních trhů v jednotlivých zemích.

4.1.3 Nová ekonomie migrace

Tato teorie vychází z neoklasické teorie, ale na rozdíl od ní tvrdí, že to není čistě individuální racionální akt, ale rozhodování v rámci větších sociálních jednotek jako je rodina a domácnost. Při rozhodování o migraci tedy nejde jen o zisk a ztráty nebo náklady a výnosy.

„Migrace je prostřednictvím nové ekonomie migrace pojmána jako důsledek úsilí minimalizovat riziko a diverzifikovat zdroje příjmu; migrace jako důsledek relativní, nikoliv absolutní chudoby,“ (Baršová, 2005, s. 269).

Diskutuje se i otázka rizik, ale ekonomické faktory pracovních trhů nejsou podle této teorie to nejdůležitější. Je to minimalizace rizik, či chudoby, co je klíčové v rozhodování migrovat. Ekonom Jakob Mincer (1978, s. 199) analyzoval fenomén migrace v širším kontextu rodinných vazeb.

4.1.4 Teorie dvojího trhu

Teorie dvojího trhu vychází taktéž z neoklasické ekonomie. Neorientuje se ale na racionální volbu jedinců ochotných migrovat nýbrž na **poptávku** v cílových zemích migrace a na rekrutování pracovní síly z rozvojových zemí. Původ migrace vychází z potřeb ekonomiky, neřeší nerovnost mezd, ale nedostatek pracovní síly ve vybraných sektorech v cílových zemích migrace. Tato místa jsou zaplňována právě imigranty

„Lidé věří, že by plat měl odrážet sociální status. Noví imigranti nejsou členy společnosti, neberou ji jako referenční ve svých srovnáních a často se nestarají o status v cílové zemi, ale spíše o příjem plynoucí ze zaměstnání, zvláště pokud pocházejí ze zemí s nižší životní úrovní,“ (Vojtková, 2015, online).

4.1.5 Teorie světového systému

Podle Andrey Baršové (2005, s. 272) tato teorie spatřuje původ a příčiny migrace v historickém uspořádání tržních vztahů v rámci světového systému. Kořeny mezinárodní migrace jsou dány historicky strukturou světového tržního uspořádání. Kapitalistické výrobní a ekonomické vztahy pronikly do nekapitalistických periferií a vytvořily mobilní pracovní populaci. Toto lze pozorovat mezi bývalými koloniemi a evropskými státy, což je důkazem dobře vyvinuté infrastruktury a pokračováním světového systému. Na základě teorie světového systému lze migraci obecně charakterizovat jako součást procesů

kapitalistické akumulace, která těží z nerovnosti mezi rozvinutým jádrem a zaostalou periferií.

4.1.6 Teorie sítí

Manchesterská škola vytvořila a aplikovala během svých výzkumů metodu sociální sítě. Tato metoda se ukázala jako velmi efektivní při studiu migrace z venkova do měst v Africe. Později však byla aplikována i na studium migrantů v Evropě. Teorie migračních sítí vychází z významu mezilidských vazeb. Podle Michaely Vojtkové (2005, online), neformální sítě migrantů vznikají osobními vazbami mezi migranty a těmi, kteří zůstali v zemi původu. Jde o vazby příbuzenské, přátelské nebo vazby v rámci komunity. O těchto vazbách se někdy mluví jako o sociálním kapitálu. Poskytují důležité zdroje informací a sociální či finanční pomoci. Nejdůležitějšími jsou samozřejmě vazby rodinné. Sítě pomáhají při usazování migrantů v dané zemi a při vytváření komu této teorie migranti generují své sociální vazby na základě příbuzenských, kamarádských, národnostních a jiných sociálních vazeb. Tyto vazby jsou klíčové v procesu rozhodování, zdali migrovat, či nikoli. Sociální sítě jsou využívány při migraci k minimalizaci rizik a potíží. Individuální akty migrace se s narůstajícím počtem rozrůstá a migrace je snazší.

4.1.7 Institucionální teorie

Institucionální teorie se nezabývá se přímo příčinami migrace, ale procesy, které s ní souvisejí. V důsledku migrace vznikají nové instituce, vládní, nevládní, dobrovolnické, neziskové. Migrace se tedy sama o sobě stává trhem. Zde mohou prosperovat další instituce. Tato teorie se zabývá samotnými institucemi a jejich rolemi a kontrole migračních proudů.

„Pro oblast společenských věd 20. století byly výraznou inspirací zákony migrace Ravensteina (1876, 1885, 1889). Přestože nešlo o vytvoření teorie, ale o kumulaci zjištěných pravidelností stěhování do Londýna v konci 19. století, je Ravensteinovi právem

přisuzována role zakladatele sofistikovanějšího a systematictějšího přístupu k migrační problematice,“ (Drbohlav, Uherek, 2010, online).

Migrace je jev, který provází lidstvo od pradávna. Přemísťování jednotlivců nebo skupin lidí se dělo a děje z různých příčin. Od společenství lovců a sběračů, kdy příčina migrace byla najít lokalitu bohatší na potravu (lov), nebo najít kvalitnější půdu k pěstování plodin (zemědělství), až po dnešní migraci z ekonomických, politických nebo jiných důvodů.

4.2 Cizinci v ČR

4.2.1 Cizinec

Cizincem se rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie (§1, zák. č. 326/1999 Sb.), o pobytu cizinců na území ČR). Z hlediska cizinecké legislativy můžeme hovořit o těchto základních kategoriích cizinců:

1. Občané EU a také rodinní příslušníci občanů EU

Občanství EU bylo zavedeno Maastrichtskou smlouvou a vyplývají z něho určitá práva a povinnosti. Z práv například svoboda pohybu a usazení se kdekoli v EU, právo volit a být volen do obecní samosprávy a do Evropského parlamentu v místě trvalého pobytu, právo obracet se na evropského ombudsmana. Z povinností například hlásit změnu příjmení, změnu údajů v cestovním dokladu a v jiných pobytových průkazech vydaných Českou republikou. Občané EU a jejich rodinní příslušníci pobývající na území ČR s povolením k trvalému pobytu². Průkaz o povolení k pobytu pro státního příslušníka členského státu Evropských společenství je v případě povolení trvalého pobytu vydáván s platností na 10 let.³

² Občan EU získá povolení k trvalému pobytu (§87h zákona č. 326/1999 Sb.) po 5 letech nepřetržitého přechodného pobytu bez dalších podmínek, dále pokud je na území zaměstnán a pobývá zde nepřetržitě po dobu nejméně 3 let, nebo jestliže je rodinným příslušníkem občana ČR i rodinným příslušníkem občana členského státu EU, který má povolení k trvalému pobytu

³ Zákon o pobytu cizinců na území České republiky č. 326/1999 Sb.

2. Občané třetích zemí

Cizinci ze třetích zemí jsou ty osoby, které nemají ani občanství ČR ani občanství EU. Občané třetích zemí⁴ pobývající v ČR krátkodobě (obecně do 90 dnů) bez víz, nebo občané třetích zemí pobývající v ČR na základě víz (nad 90 dní). Na toto vízum navazuje povolení k dlouhodobému pobytu, následuje povolení k trvalému pobytu. Cizinci, kteří jsou úspěšní žadatelé o azyl, mají rozsah práv a povinností odpovídající trvalému pobytu.

4.2.2 Integrace cizinců

Podle Dušana Drbohlava (2010, s. 91) je integrace v Česku definována jako obousměrný proces, sjednocení místního obyvatelstva a migrantů do jedné společnosti.

Miroslava Rákoczyová a Robert Trbola (2012, s. 14), tvrdí, že úspěšnost integračního procesu a předpoklad pro rozvinutí pozitivního potenciálu, který je s migrací spojen závisí na samotném migrantovi. V ideálním případě je migrace přínosná pro samotného migranta i hostitelskou společnost. Pracující přistěhovalci jsou pro Českou republiku ekonomickým přínosem.

„Sociální integrace je komplexní proces, jehož úspěšnost ovlivňuje řada faktorů. Na straně hostitelské společnosti se jedná například o postoje veřejnosti vůči odlišnostem, ať už rasovým, etnickým či kulturním, nastavení migrační a integrační politiky, ekonomickou situaci, otevřenost vzdělávacího systému ad.“ (Rákoczyová a Trbola, 2012, s. 15).

Podle MPSV (online, 2015) je integrace cizinců proces, umožňující cizincům postupně se začlenit do české společnosti. Cílem integrace je oboustranně přínosné nekonfliktní soužití a přiblížení cizinců, legálně žijících na našem území, právnímu postavení občanů majoritní společnosti. Dále ochrana hospodářských, politických a sociálních práv cizinců, posilování rovného přístupu a příležitosti, týkající se zejména

⁴ Občané třetích zemí jsou povinni ohlásit svoji přítomnost na území ČR příslušnému odboru cizinecké policie ve lhůtě do 3 pracovních dnů ode dne vstupu na území ČR. Pokud přijíždí do ČR k vyvednutí povolení k dlouhodobému nebo trvalému pobytu, může se ohlašovací povinnost splnit ve stejné lhůtě též na pracovišti Ministerstva vnitra ČR. Viz. Zákon o cestovních dokladech č. 283/1991 Sb. dokladech.

práce, bydlení, zdravotní péče, kultury, náboženství, vzdělávání a účasti na veřejném a politickém životě. Integrace cizinců je proces začleňování cizinců do struktur domácího obyvatelstva. Jde o aspekty nejen právní charakteru, ale i sociální, psychologické, kulturní i náboženské. Integrace cizinců je přirozeným důsledkem migrace.⁵

4.2.3 Modely soužití odlišných skupin

V této kapitole budou představeny možná uspořádání vztahů mezi majoritními a minoritními skupinami.

Asimilace

V sociologii a v kulturní antropologii znamená asimilace přizpůsobení menšiny nebo přistěhovalce okolní většinové společnosti. Podle Rainera Bauböcka (Tollarová, 2006, online) je asimilační přístup negativní pro imigranty tím, že by měli být do většinové společnosti postupně včleněni a ztratit svoje původní identifikační charakteristiky. Hovoří o vzájemném splynutí, které zahrnuje ovládnutí a přijetí většinového jazyka, obyčejů a kultury, ale prakticky znamená úplné splynutí s většinovou společností.

Multikulturalismus

Multikulturalismus zastává stanovisko, že v jednom demokratickém státě mohou společně žít nejen jednotlivci, ale i skupiny s různou kulturou a považuje kulturní rozmanitost za pozitivní pro společnost i stát. Podle Willa Kymlicky (2007, online) je multikulturalismus především reakcí na dřívější model unitárního, homogenního národního státu. V rámci tohoto modelu byl stát pokládán za majetek dominantní národnostní skupiny, která jej používala k prosazování své identity, jazyka, historie, kultury apod. Každý, kdo k této skupině nepatřil, byl pak asimilován či dokonce vyloučen.

⁵ MPSV v rámci činnosti všech svých pracovních útvarů uplatňuje tzv. integrační mainstreaming, tj. zahrnuje integraci do všech politik ovlivňujících další stránky života cizinců i života společnosti. Pracovníci MPSV jsou členy domácích i zahraničních odborných pracovních skupin z oblasti migrace a integrace cizinců. Svoji aktivní participaci na jednáních těchto pracovních skupin i při přednáškách, kulatých stolech a diskuzních konferencích se účastní dialogu se sociálními partnery a nestátními neziskovými organizacemi.

Segregace

Podle Lud'ka Sýkory a Jany Temelové (2005, s. 118) můžeme pojem segregace vnímat jako hodnotově neutrální analytický termín, kde segregací rozumíme míru rozdílů v prostorovém rozložení rozmanitých sociálních skupin obyvatelstva

Pavel Navrátil (2003, s. 223) uvádí, že sociální segregace znamená nevýhodu jednotlivců, rodin, skupin či společenství, například v omezeném přístupu ke zdrojům, které jsou potřebné pro participaci na sociálním, ekonomickém i politickém životě společnosti.

Akomodace

Lukáš Urban (2011, s. 42) popisuje akomodaci jako rezignaci jedince na nějakou změnu v okolí. Jedinec se utilitárně, formálně a vnějším způsobem skupině přizpůsobí, ale v soukromí zůstává tzv. svůj. Znamená to, že členové menšiny si uvědomují existenci jiných hodnot a norem chování než jsou ty, které vyznávají a užívají, navenek je respektují, ale vnitřně je nepřijímají, neztotožňují se s nimi.

Akulturace

Za další druh soužití považuje Miloslav Petrušek (2011, s. 134-135) akulturaci, která podle něj představuje významné formy kulturní změny, kdy vznikají nové jevy ve stávajících kulturách v důsledku stálého kontaktu s odlišnými kulturami. Dochází ke změnám původních kulturních vzorců a to jedné, nebo obou skupin. Není to jednostranný vliv dominantní kultury na kulturu minoritní, ale bilaterální proces, jehož výsledek závisí na kvalitě a aktivitě obou účastníků.

4.2.4 Instituce a organizace zabývající se migrací

Hlavní státní institucí, která se věnuje imigraci, je **Ministerstvo vnitra České republiky**, které informuje o azylu a uprchlictví, řízení o udělení mezinárodní ochrany, pobyt v azylovém zařízení atd. **Odbor azylové a imigrační politiky koordinuje** migrační a integrační politiky České republiky v oblasti mezinárodní ochrany, uprchlictví, vstupu a pobytu cizinců, koncepce integrace cizinců, státního integračního programu a schengenské spolupráce.

Důležitým činitelem je **Cizinecká policie České republiky, která vydává tiskové zprávy, statistiky, informační příručky pro cizince a adresář kontaktů všech oddělení a útvarů cizinecké a pohraniční policie v ČR.**

Vládní organizace zabývající se imigrací je například Rada vlády pro národnostní menšiny, která je poradním a iniciativním orgánem vlády pro otázky týkající se národnostních menšin a jejich příslušníků.

Z nevládních organizací se jedná například o sdružení občanů SOZE, které se zabývá migranty a spočívá v bezplatném právním, sociálním a psychologickém poradenství, realizaci volnočasových a vzdělávacích programů a komplexní sociálně-právní asistenci dlouhodobě usazeným cizincům a uznaným azylantům v namáhavém procesu integrace do majoritní společnosti. Dále **Sdružení pro integraci a migraci, které se zaměřuje na lidskou a právní pomoc cizincům. Poskytuje sociální a psychologické poradenství, účastní se veřejné diskuze a snaží se svým působením ovlivňovat legislativu v oblasti migrace a uprchlického práva. Dále Poradna pro integraci poskytuje právní a sociální pomoc cizincům, pořádá kurzy češtiny, prezentace, přednášky či workshopy, nebo Organizace na podporu integrace a menšin, která realizuje aktivity na podporu mezikulturního dialogu a integrace menšin a programy na rozvoj výchovy k lidským právům, pořádá školící semináře pro pracovníky vzdělávacích institucí a veřejné správy.**

Komplexní výčet vládních i nevládních institucí a organizací je uveden v příloze této práce.

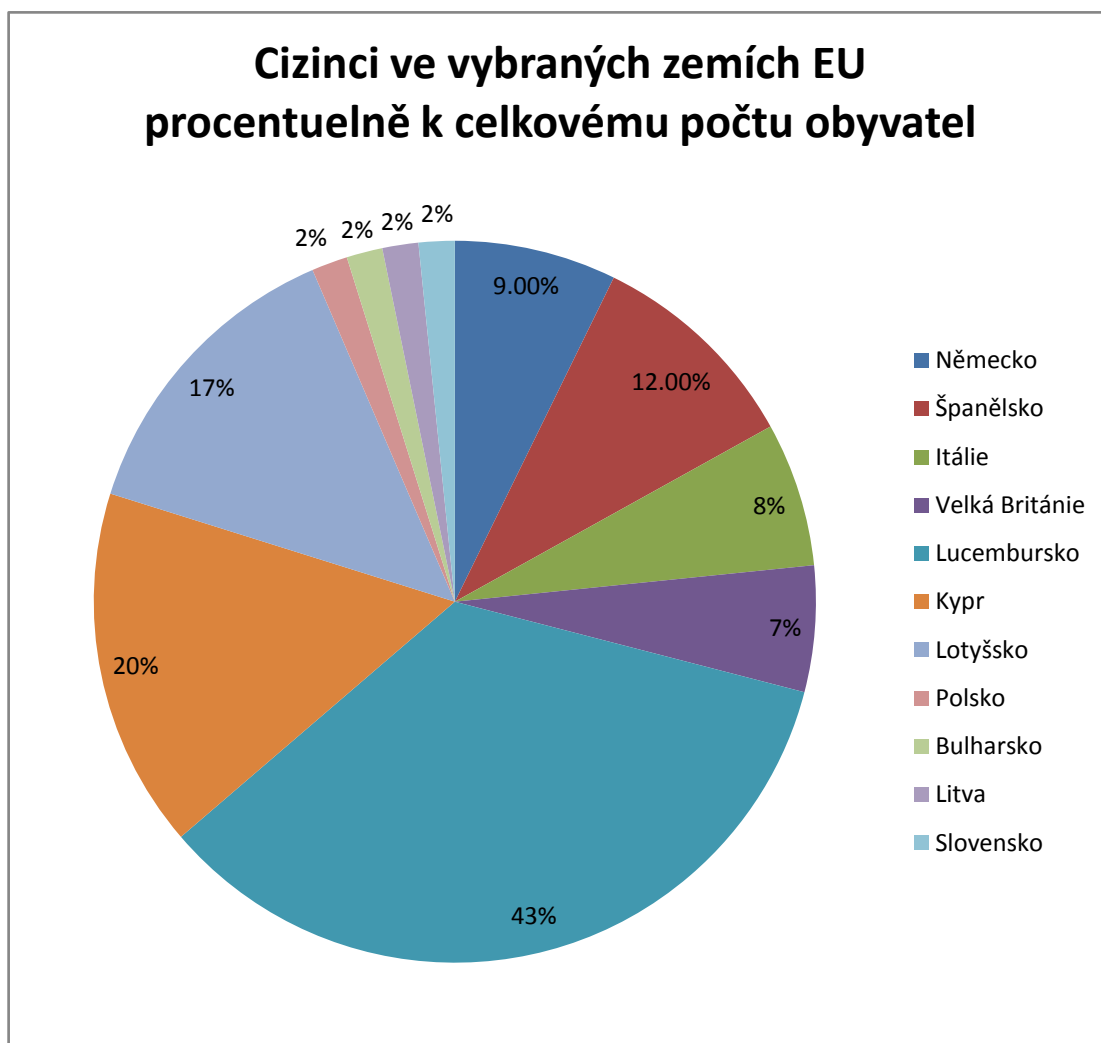
4.2.5 Počty cizinců v EU a ČR

Podle dat evropského statistického úřadu, přibylo ve státech EU během loňského roku v zemích EU přibližně 800 000 cizinců. Globálně má počet imigrantů v zemích EU stoupající tendenci.⁶

Graf č. 1 zobrazuje počet cizinců a jejich podíl na populaci ve vybraných zemích EU. Nejvíce cizinců žije v Německu (7,2 milionů, tj. 9 % populace), které je následováno Španělskem (5,7 milionů, 12 % populace), Itálií (4,6 milionů, 8 % populace) a Velkou Británií (4,5 milionů, 7 % populace). Procentuálně mají však cizinci největší zastoupení v některých menších členských státech, a to především v Lucembursku (43 %), Kypru (20 %) a Lotyšsku (17 %). Naopak méně než 2 % cizinců žije v Polsku, Bulharsku, Litvě a na Slovensku.

⁶ Dostupné z Evropského statistického úřadu (Euractiv.cz, 2014, online).

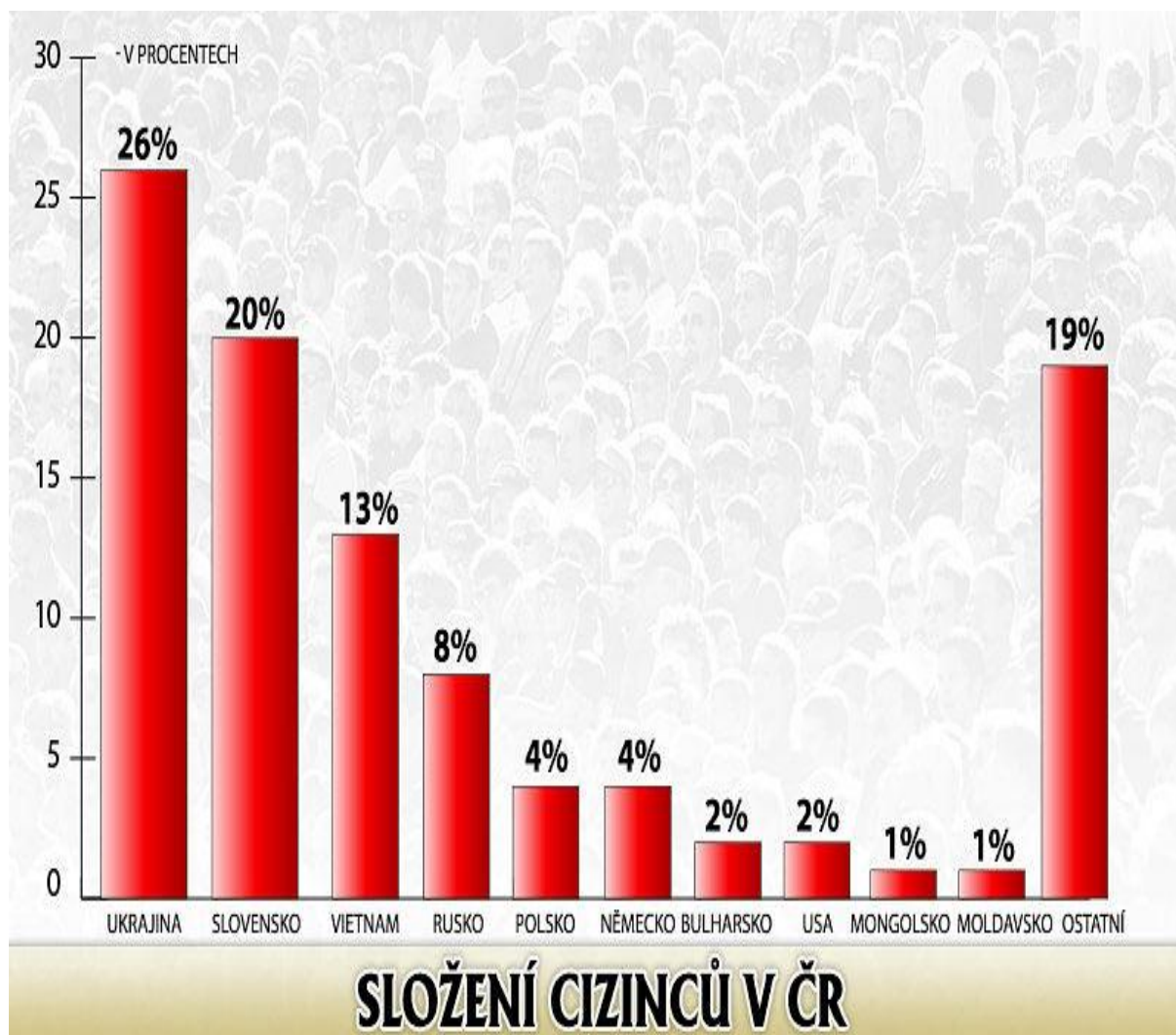
Graf č. 1. Počty cizinců v EU

Zdroj: ČSÚ, online, 2015

V České republice v roce 2014 žilo 441 500 cizinců - necelá 4 % populace. Více než polovina z nich měla v zemi povolení k trvalému pobytu. Statisticky podle ČSÚ je tak cizincem každý 25. obyvatel. Nejvíce přibývají lidé ze členských zemí Evropské unie a Ruska, poklesl naopak počet Vietnamců a Ukrajinců. Podle statistiků v posledních letech počty cizinců spíše stagnují. „Od roku 2001 docházelo ke každoročnímu nárůstu počtu, který vyvrcholil v roce 2008. V půli roku 2009 nastal částečný úbytek. Za posledních pět let počty cizinců v zásadě stagnují,“ uvedl Daniel Chytil z oddělení pracovních sil a migrace ČSÚ, (online, 2014).

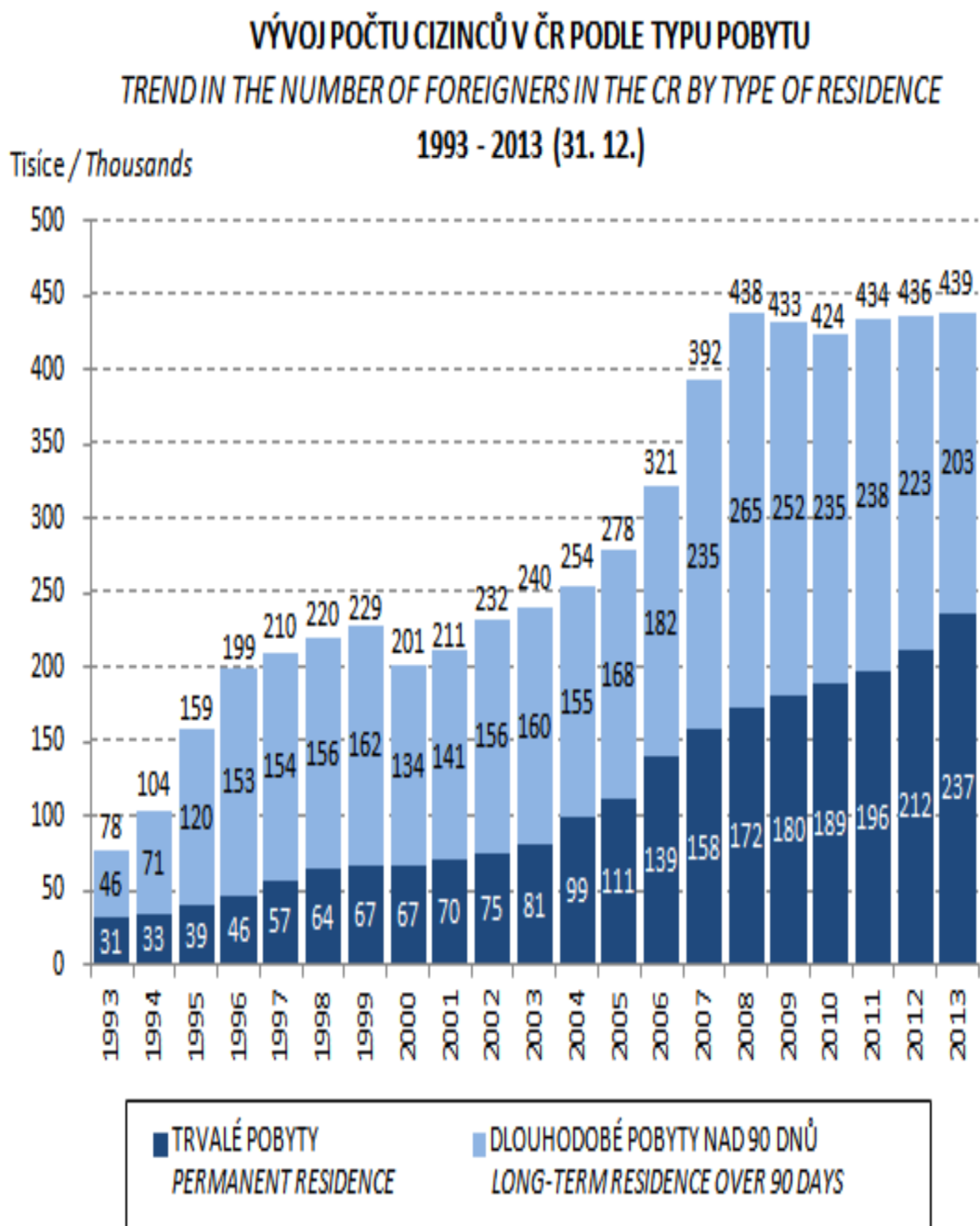
Graf č. 2. Složení cizinců v ČR

(Zdroj ČSÚ, online, 2015).

Podle Daniela Chytila (2014, online) v posledních pěti letech počty cizinců v zásadě stagnují. Jejich podíl je mnohem nižší než v jiných zemích EU, je i pod průměrem EU. Podle Chytila mnozí migranti žijí v ČR už přes pět let, takže mohou získat povolení k trvalému pobytu. Nejvíce cizinců žije v Praze. Hlavní město si za svůj přechodný či nový domov vybralo 37 % migrantů, kteří jsou v ČR.

Graf č. 3. Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu

Zdroj: ČSÚ, online, 2015.

4.2.6 Národnostní menšina

Jak uvádí Ivan Gabal, (1999 s. 341), národnostní menšina je definována jako skupina obyvatelstva žijící na území určitého státu, která nepřijímá „národní identitu“ dané země za svou.

V České republice existuje právní předpis zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin, tzv. menšinový zákon,⁷ kde je upraveno, kdo se považuje za národnostní menšinu a jaké má práva.

Podle Rady vlády pro národnostní menšiny (2015, online) je příslušníkem národnostní menšiny občan České republiky, nebo který žije v České republice, a hlásí se k jiné než české národnosti. Většinou na základě svého narození na území jiného státu nebo působením na území jiné země a přijmutí jejího občanství a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti. V současné době je v ČR uznáno čtrnáct⁸ národnostních menšin.

Tyto národnostní menšiny mají podle Listiny základních práv a svobod⁹ **tato základní práva:**

- Právo na svobodnou volbu příslušnosti k národnostní menšině, za kterou nesmějí být diskriminováni.
- Právo na sdružování v národnostních sdruženích, v politických stranách a v politických hnutích.
- Právo účasti na řešení záležitostí národnostní menšiny. Toto právo příslušníci národnostních menšin vykonávají prostřednictvím výborů pro národnostní menšiny a Rady vlády pro národnostní menšiny.
- Právo na užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny.

⁷ Národnostní menšina je společenství občanů ČR žijících na území současné české republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo. (Zákon č. 273/2001 Sb., online).

⁸ Bulhaři, Chorvati, Maďaři, Němci, Poláci, Slováci, Srbové, Romové, Rusíni, Rusové, Řekové, Ukrajinci, Vietnamci, Bělorusové.

⁹ Zákon č. 2/1192 Sb., online, 2015, článek 25, Hlava třetí,(2015,online).

- Právo na zachování, rozvoj a respektování kultury, tradic a jazyka národnostních menšin. Pro tento rozvoj vytváří stát podmínky a podporuje programy zaměřené na divadla, muzea, galerie, knihovny, dokumentační a další kulturní a společenskou činnost národnostních menšin.
- Právo na šíření a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny. Stát podporuje vydávání periodického i neperiodického tisku, a také rozhlasové vysílání v jazycích národnostních menšin, které žijí na území ČR.

4.2.7 Ukrajinská národnostní menšina

Ukrajinská národnostní menšina v ČR se v novodobé historii organizovala již po sametové revoluci roku 1989. Postupně v ČR vznikla různá občanská sdružení a spolky aktivně se podílející na zajišťování kulturních, vzdělávacích i sportovních programů, vydávání periodik v ukrajinském jazyce, organizování humanitární pomoci Ukrajině.

Za nejznámější spolek lze považovat **Ukrajinskou iniciativu** v ČR (UI ČR) (online, 2015), jejíž aktivity a iniciativy se zaměřují především na domácí dění, aktuální akce, informace o dětských programech a ukrajinské diaspoře ve světě. UI ČR vydává časopis *Porohy*, kulturně-politický čtvrtletník, který je dostupný ve veřejné distribuční síti, poskytuje příslušníkům ukrajinské menšiny v ČR základní informační zdroj o životě Ukrajinců v ČR. Mezi další ukrajinské organizace v ČR patří např. **Fórum Ukrajinců**, taneční soubor **Dzherelo**, pěvecký sbor **sv. Vladimíra**, kapela **Ignis** a folklorní soubory **Rodyna a Berehynja**. Dále například organizace **Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny** (SUPU), nebo **Sdružení ukrajinských žen**, které poskytuje informace o kultuře a historii Ukrajiny, pořádá odborné semináře, kulturní akce.

V České republice neexistuje ukrajinské televizní vysílání, Český rozhlas na Rádiu Regina však pravidelně vysílá zpravodajství v ukrajinském jazyce.

Podle Yany Leontiev (2015, online) má ukrajinská migrace do ČR svou dlouhodobou historii od 16. století. Ukrajinská migrační komunita se v první polovině minulého století projevovala jako velice aktivní v udržování a rozvoji své kultury a také podporovala snahu ukrajinského státu o politickou nezávislost. V důsledku zákazu

působení ukrajinských organizací byli dříve většinou ukrajinští imigranti nenávrtně asimilováni do majoritní společnosti. Po pádu železné opony se otevřely nejen západní, ale i východní hranice a Československo se stalo poměrně atraktivní zemí pro imigranty, především z bývalého Sovětského svazu. Ukrajinci nejsou většinou přímo nuceni utíkat z mateřské země. Jejich hlavní motivací je zlepšení ekonomických podmínek nebo potřeba našetřit si na bydlení, studium dětí i na dovolenou nebo oblečení.

Ukrajinská menšina v Čechách sčítala podle ČSÚ v roce 2014 celkem 103 000 lidí a patří mezi nejpočetnější menšiny v republice. Počet ukrajinských imigrantů se mírně snižuje. Při posledním sčítání lidu v roce 2011 žilo v ČR podle ČSÚ (2015, online) 124 000 Ukrajinců nebo lidí se státním občanstvím Ukrajiny.

Úspěšnost integračního procesu by měla být v zájmu obou aktérů, jak migrantů, tak hostitelské společnosti. Česko je ukrajinské migranty atraktivní jako cílová země, jednak podobností jazyka (slovanský), geografickou polohou, (přijatelnou vzdáleností) i podobné kultuře. Aby migrace byla přínosná pro migranta i hostitelskou společnost, měl by se rozvíjet pozitivního potenciál, který je s migrací spojen. Pracující ukrajinští přistěhovalci jsou pro Českou republiku rovněž ekonomickým přínosem.

„Česká republika je díky své výhodné geografické poloze v srdci Evropy velmi důležitou zemí pro evropské migranty – ať už jako konečné místo určení nebo tranzitní bod. Ze všech postkomunistických zemí střední a východní Evropy přichází do České republiky největší podíl zahraniční pracovní síly, kde mají nejvýznamnějším zastoupení ukrajinští pracovníci.“ (Strielkowski a Glazar, 2015, online).

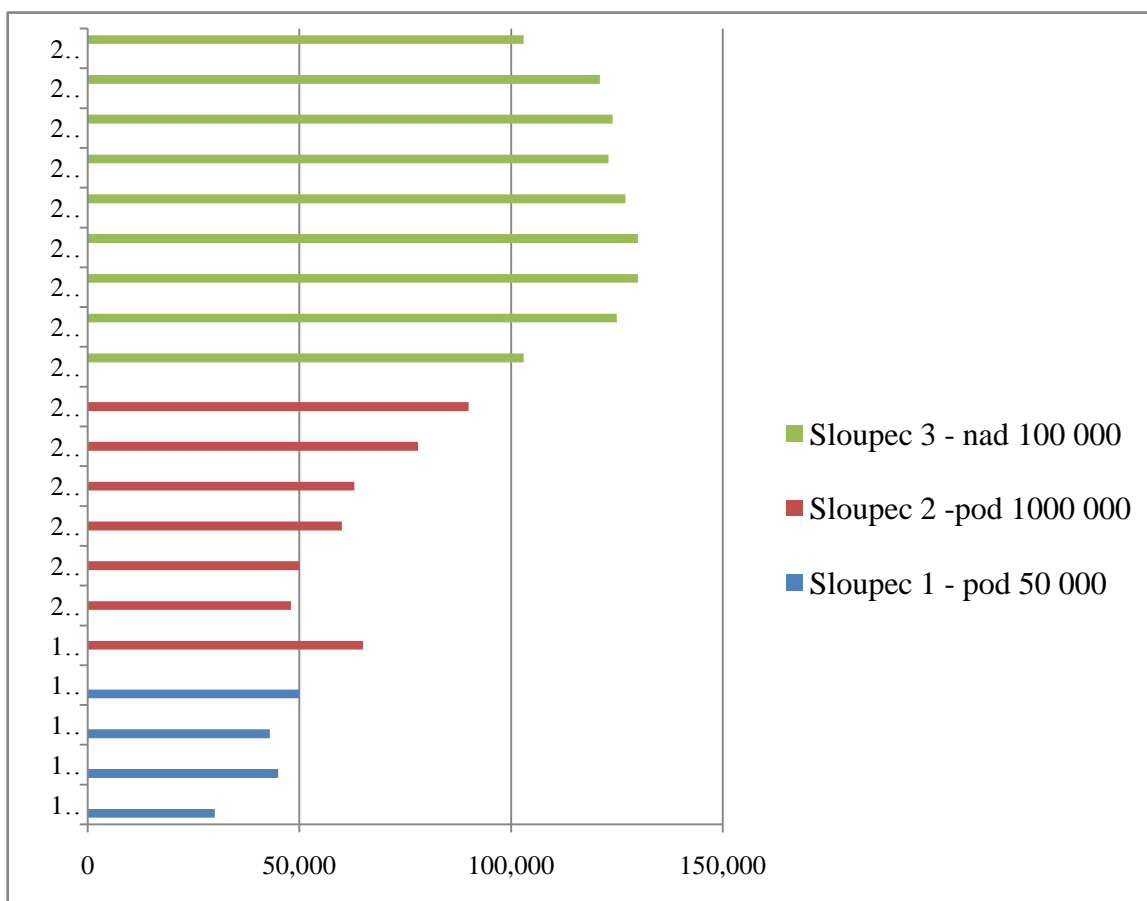
Podle Oleny Malynovské (2015, online) po zhroucení Sovětského svazu přestala být Ukrajina izolovanou zemí a proces transformační spolupráce a celkové orientace na západní Evropu spustil migrační pohyb z Ukrajiny na západ. Ukrajina se tak stala velmi důležitým zdrojem pracovní síly pro členské státy EU, neboť více než polovina ukrajinských migrantů vstupuje na trh práce zemí EU.

„Ukrajinská migrace do České republiky odstartovala již na začátku devadesátých let. Do značné míry byla vyvolána transformací české ekonomiky a rychlým rozvojem ve stavebnictví a službách. V úvahu je třeba vzít také specifika tehdejší české bytové politiky spojená s regulovaným nájemným a bytovými fondy,“ (Sunega, 2005, online).

Podle Martina Luxe a Petra Sunegy (2015, online) nově vznikající střední třída v ČR požadovala moderní funkční bydlení podobné tomu, které bylo dostupné na západě. Navíc rozvoj finančního sektoru a dostupnost hypoték pro širokou veřejnost umožnily mnohým lidem splnit si sen vlastního domu či bytu. Následkem toho začalo na trh vstupovat mnoho nových bytových developerů, kteří nabízeli cenově dostupné bydlení pro každého. Největší stavební boom v České republice začal v polovině devadesátých let. Ukrajínští migranti v té době představovali fond levné pracovní síly využívané zejména ve stavebnictví. Nejvíce osob z Ukrajiny migrovalo do České republiky při rozvoji stavebního sektoru.

V grafu č. 4 je zobrazen vývoj počtu ukrajinských migrantů od roku 1995, až do roku 2014. Od roku 2006 až doposud počet ukrajinských migrantů neklesl pod 100 000.

Graf č. 4. Počty ukrajinských migrantů v ČR 1995-2011

Zdroj: ČSÚ, online, 2015, vlastní zpracování pro roky 2012, 2013, 2014.

4.2.8 Typy pobytu

Ukrajinci jako cizinci podléhají právním normám platným v České republice. Jejich přítomnost podléhá zákonu č. 326/1999 Sb. **O pobytu cizinců na území České republiky**. Tento zákon, který definuje možnosti pobytu a zaměstnání cizinců na českém území a podmínky vyřízení. Ukrajinci žijí v ČR převážně na základě povolení k přechodnému pobytu a povolení (vízum)¹⁰ k trvalému pobytu, které je spojeno, s automatickým povolením k zaměstnání. Existují tři základní možnosti pobytu:

Krátkodobý pobyt je českým cizineckým zákonem řazen mezi pobyt přechodný, který musí skončit nejpozději do 3 měsíců. Vízum k pobytu do 90 dnů opravňuje cizince k pobytu na území České republiky po dobu v něm uvedenou s tím, že celková doba pobytu nesmí překročit 3 měsíce. Žádost o udělení víza do 90 dnů vyřídí zastupitelský úřad ve lhůtě do 30 dnů ode dne podání žádosti.

Dlouhodobý pobyt podle je určen pro cizince, který se hodlá do ČR na čas nebo natrvalo přistěhovat. O udělení povolení k dlouhodobému pobytu je standardně oprávněn požádat Ukrajinec v případě, že splní všechny následující podmínky: na území ČR pobývá na základě víza k pobytu nad 90 dnů, hodlá na území přechodně pobývat po dobu delší než 1 rok a trvá stejný účel pobytu. Vízum k pobytu nad 90 dnů uděluje oddělení cizinecké policie na žádost cizince, který hodlá pobývat na území České republiky za účelem vyžadujícím pobyt na území delší než 3 měsíce. Tímto účelem může být např. zaměstnání, podnikání či studium.

Trvalý pobyt se vydává cizincům, kteří jsou na území ČR nepřetržitě po dobu 5 let a to pouze na základě dlouhodobého víza, povolení dlouhodobého pobytu nebo azylu.

¹⁰ Vízum je povolení, které za podmínek v něm vyznačených (zejména platnost víza, povolená doba pobytu a územní vymezení) opravňuje cizince ke vstupu a pobytu na území ČR, resp. území smluvních stran schengenského společenství, a k vycestování z něho, pokud splňuje i ostatní podmínky stanovené zákonem.

4.2.9 Remittance

Remittance jsou převody peněz zahraničních pracovníků (migrantů) do jejich země původu. Podle Roberta Stojanova a Jiřího Novosáka (2015, online) se jedná o transfery peněz nebo zboží od migrantů, kteří pobývají v zahraničí. Mezinárodní měnový fond ve svých statistikách uvádí tři typy remitencí. Tendencí je v odborné literatuře je používat pojmu remittance ve smyslu první kategorie, která se týká remittance pracovníků. Pocházejí od pracovníků, kteří zůstávají v zahraničí rok nebo déle. Dále se jedná o zaměstnanecké kompenzace, to jsou transakce pocházející od osob, které zůstávají v zahraničí méně než jeden rok. Nakonec jsou to migrační transfery, to jsou transfery zboží a financí související s přeshraniční migrací.

Tabulka č. 2. Schéma typů remitencí

Celková remittance	Osobní remittance	Osobní převody	Remittance v hotovosti
			Remittance v naturáliích
		Zaměstnanecké kompenzace	
		Sociální příspěvky	

Zdroj: Vlastní zpracování podle Rozvojovka.cz, 2011.

5 Instituce

Podle Lubomíra Mlčocha (2005, s. 29) existují formální a neformální instituce. Dále Mlčoch tvrdí, že moderní institucionalismus definuje instituce jako jakékoliv omezení, které utváří ekonomické chování lidí. Formální instituce mají zákonnou podobu, je to celý právní rámec ekonomiky, který formuje ekonomické chování lidí. Hůře strukturovatelné jsou neformální instituce, jako jsou ustálené zvyky, tradice, obyčeje, zkrátka to, co bývá někdy nazýváno kulturou dané společnosti.

„Instituce mají mnoho různých výkladů a významů. Není jednoznačná definice toho, co instituce znamenají,“ (Keller, 2009, online).

Podle Douglase Northa (1991, s. 5), jako instituce označujeme lidmi navržená omezení, která strukturují politické, ekonomické a sociální interakce. Instituce po celou historii lidé vytvářeli, aby zavedli řád a snížili nejistotu. North navíc rozlišuje instituce od organizací. Instituce chápe jako pravidla hry ve společnosti. Politické orgány (např. politické strany, parlament, senát, regulační agentury), ekonomické orgány (např. firmy, obchodní unie), kulturní orgány (např. církve, kluby) a vzdělávací orgány (např. školy, univerzity). Organizace také stanovují pravidla, které ovlivňují interakce mezi lidmi uvnitř organizace. Jsou složeny ze skupin jednotlivců, které pojí společné cíle.

Podle Adama Gouldnera (2015, online) jsou instituce sociálně předepsané struktury různých způsobů chování, prostřednictvím kterých jsou řešeny opakující se a neodbytné problémy života lidí. Přičemž pojem „sociální“ podle něj znamená, že existují před a v průběhu života konkrétního jedince. Jejich trvání není závislé na individuální, svobodné vůli jednotlivého člověka, jsou více či méně sdíleny velkým počtem lidí, případně velkou částí společnosti, a současně tím říkáme, že přetrvávají v čase a nejsou omezené na život jedné generace. „Předepsané“ znamená, že předepsané chování se vztahuje k různým lidem v různém prostoru a čase, jako příklad uvádí chování lékaře a jeho pacienta. Při profesní přípravě se medicí učí nejen technickým dovednostem potřebným pro výkon lékařské praxe, ale také očekávanému chování k pacientům. Naopak lidé, potenciální pacienti, se v průběhu dětství a dospívání učí vhodnému způsobu chování k lékaři. Učí se například ustoupit lékařské autoritě, mít úctu k jeho vědomostem a realizovat jeho pokyny a doporučení. Dále uvádí, že institucí je velké množství a jsou odlišné. Jedna instituce slouží k řešení jednotlivých nebo dílčích problémů společného života lidí. Každá instituce

upravuje jednání člověka jen v nějaké oblasti života lidí. Pomáhají řešit trvalé a opakující se problémy. Znamená, že ne všechny problémy a potřeby jedince jsou řešeny institucionálními postupy a pravidly chování. Například produkování a distribuce zboží a služeb, socializace dětí, péče o nemocné a jejich léčení, pomoc nezaměstnaným atd. nenastávají mezi lidmi výjimečně, ale jsou součástí běžného života lidí. Pro jedince představují instituce předepsané a předem určené řešení takových problémů, které nenarazí na odpor okolí. Tím, že instituce vyvíjí na jedince nátlak, aby jednal určitým způsobem, usnadňují člověku rozhodování. Instituce určuje postup jednání za něho. Sociální prostředí je pro jedince určitější, jeho jednání je jistější. V těchto důsledcích se skrývá význam sociálních institucí pro jedince ve společnosti. Vnášejí do běžného života lidí řád.

„Značnou část své existence prožívá většina lidí v rámci organizací, pod jejich vlivem či v interakci s nimi. Tato skutečnost se vztahuje k takovým zásadním životním momentům, jakými jsou narození a úmrtí, k procesům výchovy a vzdělávání, k uskutečňování řady občanských aktivit odehrávajících se v kontaktu a prostřednictvím organizací zřízených státem, který je také organizací svého druhu,“ (Výrost, Slaměník, 1998, s. 27).

Podle Jana Jandourka (2001, s. 109) je instituce pojmem mnoha významů. Jedná se například o různé typy skupin, souhrn morálních zvyků a praktik, činnosti kulturní a společenské. Ve vědách ostatních a i v běžné řeči je tento pojem spjat s významem organizace, které lze chápat jako trvalé a účelné útvary s jistou funkcí, hranicemi, pravomocemi. Oba dva pojmy v běžném životě splývají, avšak nutno si uvědomit jejich zásadní odlišnosti. Instituce je způsob, jak lidé v dané kultuře dělají nějakou věc, tedy způsoby řešení problémů, organizace je způsob, jak při tom svoji činnost koordinují.

Na začátku této diplomové práce bylo využito pohledu na instituce Johanneše Jüttinga, který je v současné době vedoucí Global Development Teamu v OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj). Jeho tým se dlouhodobě věnuje koncepci a řízení v oblasti zaměstnání, sociální ochrany a migrace. Johanneš Jütting instituce dělí dle stupně formality na formální psaná pravidla a typicky nepsaná pravidla chování, která jednak tvoří základ formálních pravidel a jednak je doplňují. Mezi formální instituce patří např. ústavy, zákony, vlastnická práva, nařízení. Neformální instituce jsou

tvořeny rozšířením, nebo upřesněním formálních pravidel, společensky sankciovanými normami chování (zvyky, tabu, tradice pravidla chování apod.).

6 Klíčové instituce na Ukrajině a v ČR

6.1 Zaměstnanostní a sociální politika

Česká republika

Pravidla pro zaměstnávání podle §35 ods.1 **Zákona o zaměstnanosti** (online, 2015) mají omezení pro zaměstnávání cizinců, tedy i Ukrajinců. Ten může být přijat do zaměstnání a zaměstnán jen tehdy, má-li platné povolení k zaměstnání a platné povolení k pobytu na území ČR. Novela zákona o pobytu cizinců¹¹, která vstoupila v platnost dne 24. června 2014, nově zavádí tzv. zaměstnanecké karty (která bude popsána níže), jejichž duální forma v sobě zahrnuje povolení jak k zaměstnání, tak k pobytu a je určena pro cizince (občany mimo EU) mající pracovní smlouvu uzavřenou přímo s českou společností. Kromě pracovního povolení tak zaměstnanecké karty nahradí i vízum k pobytu nad 90 dnů (dlouhodobé) za účelem zaměstnání. Karty podle novely zákona o pobytu cizinců:

Modrá karta v sobě spojuje povolení k dlouhodobému pobytu na území České republiky a pracovní povolení. Modrá karta se vydává na konkrétní pracovní místo, vydává se minimálně na jeden rok, maximálně na dva roky. Modrá karta se vydává pracovníkům s vyšším odborným nebo vysokoškolským vzděláním, podmínkou je pracovní smlouva s hrubou mzdou, která odpovídá alespoň 1,5 násobku průměrné hrubé roční mzdy v ČR. (V roce 2014 - 38913,- Kč).

Zelená karta znamená povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání na území České republiky ve zvláštních případech. Cizinec, který má zelenou kartu vydanou na konkrétní pracovní místo. Vydávají se tři typy zelených karet: typ A pro kvalifikované pracovníky s vysokoškolským vzděláním a klíčový personál, typ B pro pracovníky na

¹¹ Novela zákona o pobytu cizinců č. 427/2010 Sb., mění Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky. Zaměstnanecká karta vydaná Českou republikou je povolení k dlouhodobému pobytu za účelem výkonu zaměstnání na území České republiky. Cizinec, který má zaměstnaneckou kartu, je oprávněn pobývat na území České republiky a pracovat na pracovním místě, na které byla zaměstnanecká karta vydána. Zaměstnanecká karta tedy spojuje povolení k pobytu i povolení k zaměstnání.

pracovních pozicích minimálně s požadavkem vyučen, typ C pro ostatní pracovníky. (2015, online).

Zaměstnanecká karta vydaná Českou republikou je povolení k dlouhodobému pobytu za účelem výkonu zaměstnání na území České republiky. Cizinec, který má zaměstnaneckou kartu, je oprávněn:

„Pobývat na území České republiky a pracovat na pracovním místě, na které byla zaměstnanecká karta vydána, a případně toto místo se souhlasem odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra změnit nebo pracovat na dalším místě či u dalšího zaměstnavatele. Zaměstnanecká karta tedy spojuje povolení k pobytu i povolení k zaměstnání. Pro vydání zaměstnanecké karty je nezbytná pracovní smlouva, dohoda o pracovní činnosti nebo smlouva o smlouvě budoucí, v níž se strany zavazují v ujednané lhůtě uzavřít pracovní smlouvu nebo dohodu o pracovní činnosti obsahující ustanovení, ze kterého vyplývá, že bez ohledu na rozsah práce měsíční mzda, plat nebo odměna cizince nebude nižší než základní sazba měsíční minimální mzdy a týdenní pracovní doba bude činit nejméně 15 hodin. Platnost zaměstnanecké karty je na dobu výkonu zaměstnání stanovenou v pracovní smlouvě, nejdéle však na 2 roky,“ (MPSV, online, 2015).

Podle **Zákona o zaměstnanosti** (2015, online), mohou zaměstnavatelé získávat cizince na volná pracovní místa, která nelze obsadit jinak, jestliže předem úřadu práce oznámí a projednájí s ním záměr zaměstnávat cizince, včetně jejich počtu, druhu práce, kterou budou vykonávat, a předpokládané doby výkonu práce. Zaměstnavatel je povinen do 10 kalendářních dnů oznámit příslušné krajské pobočce Úřadu práce volná pracovní místa a jejich charakteristiku, což platí ovšem pouze v případě, bude-li chtít přijmout cizince. Podmínka volného pracovního místa, které nelze obsadit jinak je splněna, jestliže zaměstnavatel ohlásí volné pracovní místo krajské pobočce Úřadu práce a toto místo se nedaří obsadit vhodným uchazečem o zaměstnání v rámci zkoumání Úřadu práce.

Ukrajinským migrantům zaměstnavatelé většinou platí menší mzdu, než by obdržel Čech, tudíž šetří náklady, které můžou investovat dále na rozvoj firmy. Měli by mít přínos pro českou ekonomiku, protože oživují český trh práce. Dělají práce, o které není mezi Čechy zájem pro svou náročnost a nedostatečné ohodnocení. A utrácejí zde vydělané peníze za svou obživu, a tím také přispívají českému trhu. Největší počet pracovní síly

z Ukrajiny je koncentrován ve stavebním sektoru. Ať z důvodů ochoty pracovat nad rámec pracovní doby, nebo z ochoty pracovat za menší mzdu, nebo zkrátka proto, že zaměstnavatel pro tento druh práce jinou pracovní sílu nesehnal.

„Zhoršující se situace na poli české ekonomiky v souvislosti s probíhající globální ekonomickou krizí vedla stát k zavedení určitých opatření, jak vůči cizincům obecně, tak i specificky vůči těm ekonomicky aktivním. Většina těchto kroků má restriktivní povahu s prvotním cílem zamezit v širokém slova smyslu přístupu cizinců na trh práce Česka,“ (Drbohlav, 2010, s. 147).

Hlavním důvodem toho, že se zde i přes opatření k zamezení nasycení trhu práce cizinci Ukrajinci prosazují je to, že jsou ochotni pracovat na pozicích, které Češi vykonávat nechtějí z důvodu nízkých mezd, nebo fyzické náročnosti práce. Dále pak se jedná o odborníky v určitých oborech.

Ukrajina

Podle ukrajinské ústavy (online 2015), cizinci a osoby bez státní příslušnosti, kteří žijí na Ukrajině, využívají stejná práva a mají stejné povinnosti jako občané Ukrajiny. Výjimky mohou být uloženy jen ústavou, nebo mezinárodními smlouvami. Zákon Ukrajiny **O právním postavení cizinců a osob bez státní příslušnosti**¹² stanovuje, že cizinci a osoby bez státní příslušnosti trvale žijící na Ukrajině, nebo kterým byl přiznán status uprchlíka, mají právo na práci v podnicích, institucích a organizacích na Ukrajině stejné jako občané Ukrajiny. Postup pro vydávání, obnovu a zrušení povolení pro zaměstnávání cizinců a osob bez státní příslušnosti byl schválen kabinetem ministrů Ukrajiny dne 8. dubna 2009. Povolení k zaměstnání cizince vydává úřad v místě zaměstnavatele, jako plátce do pojistného fondu povinného státního sociálního pojištění Ukrajiny. Toto povolení opravňuje zaměstnavatele zaměstnat cizince v konkrétním pracovišti nebo na určitém pracovním místě.

Cizinci a osoby bez státní příslušnosti nemohou být jmenováni do určitých pozic nebo vykonávat určité zaměstnání, pokud podle právních předpisů Ukrajiny jmenování do těchto pozic nebo činností vyžaduje občanství Ukrajiny. (2015, online).

¹² V originále: Закон від 04.02.1994 № 3929-XII. Іноземці та особи без громадянства.

6.2 Finanční instituce

Česká republika

V České republice je finanční sektor dohlížen a regulován Českou národní bankou (ČNB), ve které jsou koncentrovány dozorové aktivity nad celým finančním trhem a všemi jeho subsegmenty. Ve finančním sektoru v ČR výrazně dominují velké bankovní domy. Banky střední velikosti neustále posilují svou aktivitu a představují jednu z hybných sil zaměřených na neustálý přísun tržních inovací. V posledních letech věnují banky velkou pozornost rozvíjení retailového bankovníctví, kam spadají úvěry domácnostem, a to jak spotřebitelské, tak na uspokojení potřeby vlastního bydlení. Retailové úvěrování je dynamickým segmentem bankovního trhu. (Bankovní sektor, 2015, online).

Podle Martina Špačka (2014, online) v zadlužení českých rodin hrají dominantní roli hypoteční úvěry. Aktuálně dosahují již téměř 860 miliard korun, tvoří tedy více než dvě třetiny dluhů domácností. Zbytek tvoří spotřebitelské úvěry, nákupy na splátky, kontokorenty, kreditní karty a leasing. Špaček tvrdí, že objem hypoték meziročně stoupl o 44 miliard. Zájem o hypotéky dlouhodobě roste, zatímco spotřebitelské úvěry spíše stagnují.

Ukrajina

Na Ukrajině je finanční sektor dohlížen a regulován Národní bankou Ukrajiny. K 1. lednu 2015 zde bylo 163 bank. Ve dvaceti největších ukrajinských bankách je více než 77% aktiv celého bankovního systému na Ukrajině. Podobně jako v ČR na Ukrajině lidé nejvíce využívají možnost hypotečních úvěrů. Z celkového množství finančních produktů je to 45 %. Další jsou úvěry na spotřební účely 30%, na nákup pozemků 17%, výstavbu bytů 44% a refinancování úvěrů na bydlení 11%. (Bankovní sektor, 2015, online).

6.3 Vzdělávací instituce

Česká republika

V České republice jsou mateřské, základní, střední a vyšší odborné školy ve většině případů financovány více-zdrojově. MŠMT přiděluje krajům finanční prostředky na mzdy zaměstnanců, učebnice a učební pomůcky a na další vzdělávání pedagogických pracovníků. Provozní výdaje škola a investiční náklady hradí kraje nebo obce, které tyto školy zřizují. Soukromé školy jsou financovány podle zvláštního zákona. Církevním školám se poskytují dotace přímo z rozpočtu MŠMT. Při financování všech výše uvedených škol je uplatňována metoda financování dle počtu vzdělávaných osob. Veřejné vysoké školy jsou financovány ze státního rozpočtu prostřednictvím MŠMT. Státní vysoké školy (policejní a vojenské) jsou financovány zřizovatelským ministerstvem. Soukromým vysokým školám, které působí jako obecně prospěšná společnost, může být poskytnuta finanční dotace. (Vzdělávací systém ČR, 2015, online)

V České republice je 4 195 základních škol. 112 tisíc žáků prvních tříd nastoupilo v září 2013 do základních škol. Je to o 7 tisíc více než v předcházejícím školním roce. Celkem docházelo na základní školy v roce 2013/2014 přibližně 833 tisíc žáků (o 25 tis. více než v minulém školním roce). (MŠMT, 2015, online).

V České republice je 1 403 středních škol, na kterých se v roce 2013/14 vzdělávalo v denní formě v oborech středního vzdělání, středního vzdělání s výučním listem a středního vzdělání s maturitní zkouškou cca 410 tis. žáků (to je o 19 tis. méně než v předchozím školním roce). (MŠMT, 2015, online).

Vysokých škol je v ČR 82. Studentů je cca 390 000. Vysokoškolské vzdělání má v Česku 24 procent mužů a 30 procent žen. V EU je to v průměru 33 procent mužů a 41 procent žen. V České republice rychle přibývá lidí s vysokoškolským vzděláním. Zatímco před deseti lety jich bylo 762 459, loňské sčítání evidovalo 1 117 830 lidí s vysokoškolským diplomem, což je nárůst o 46,6 %. Druhým extrémem je, že spolu s vysokoškoly také roste počet lidí, kteří jsou zcela bez vzdělání. Před deseti lety jich bylo 37 932, letos už 47 253, což je o 25 % více. (MŠMT, 2015, online).

Ukrajina

Středoškolské vzdělávání je na Ukrajině spojeno se základním školstvím. Počet takovýchto škol je 20 600. Počet žáků na těchto školách je 449 5000.

Typy škol na Ukrajině jsou I. úrovně - základní škola (1. - 4. třída), II. úrovně- základní škola (5. - 9. třída), III. úrovně- střední škola (10. - 11. třída). Každý ze tří typů může být v jedné instituci, nebo odděleně. Rozdíl mezi českým školstvím je, že jedna instituce může poskytnout vzdělání od základního po úplné středoškolské vzdělání (1-11 třída).

Vysokých škol je na Ukrajině podle státní statistické služby 803. Ve vlastnictví státu je 215 vysokoškolských vzdělávacích institucí a akreditováno je 200 vzdělávacích institucí v soukromém vlastnictví. (Ukrajinské vzdělávání, 2015, online).

Podle dat Mezinárodního sociologického ústavu (2015, online) má na Ukrajině vysokoškolské vzdělání 25% žen a 23% mužů. Středoškolské vzdělání má 24% žen a 16% mužů. Základní vzdělání mají 4% žen a 1% u mužů.

Ukrajinu čeká reforma vzdělávacího systému. Cílem je snížit počet škol, zvýšit účinnost a snížit náklady. Počet vysokých škol na Ukrajině by měl být snížen z 803 na 317, počet ostatních škol snížen o 5%. Vláda očekává, že tyto reformy sníží náklady nejméně o 300 milionů USD v roce 2015 a v následujících obdobích. (ZN, UA, 2015, online).

6.4 Zdravotní instituce

V České republice stejně jako na Ukrajině má každý občan nárok na bezplatnou zdravotní péči. Je to v obou zemích zakotveno ústavou základních práv a svobod. V obou zemích existuje veřejné zdravotní pojištění, podle něhož má každý pojištěnec právo na výběr jak zdravotní pojišťovny, tak i poskytovatele zdravotních služeb a zdravotnického zařízení, kteří jsou ve smluvním vztahu k jeho zdravotní pojišťovně.

„Zdravotní politiku můžeme definovat jako cílevědomou činnost státu, ale i ostatních subjektů hospodářské a sociální politiky, zaměřenou na ochranu, podporu a obnovu zdraví obyvatelstva. Výsledkem takto široce pojaté zdravotní politiky je nepřetržitá

činnost (formulace cílů, mechanismů, institucí, atd.), která sleduje vliv zdravotnických a nezdravotnických faktorů v procesu podpory, ochrany a obnovy zdraví. Primárním cílem jakkoliv pojaté zdravotní politiky je uchování a zlepšení zdravotního stavu obyvatelstva,“ (Durdisová, 2005, s. 51).

Česká republika

Věk dožití (Štyglerová, 2015, online) je v České republice u mužů 74 let a u žen 80 let. Průměrný věk obyvatelstva v ČR je 45 let. Tyto dva údaje se ale mění podle krajů. Obecně nižšího věku se dožívají lidé na severozápadě republiky a na severní Moravě. Naopak nejpříznivější podmínky panují v tomto ohledu na Vysočině, v Královéhradeckém kraji a v Praze. Podle Michaely Němečkové (online, 2015) úroveň úmrtnosti nesouvisí jen s kvalitou životního prostředí. Důležitá je spíše dostupnost rychlé a kvalitní lékařské péče. Dále zde hraje roli struktura obyvatelstva podle věku, rodinného stavu a vzdělání. Střednědobý ukazatel úmrtnosti na 1000 obyvatel je v ČR 10,39 úmrtí.

Podle statistik ČSÚ (2015, online), umírá v ČR každý rok asi 110 tisíc lidí. Nejčastější příčiny úmrtí jsou nemoci oběhové soustavy, tedy ischemické choroby srdce i cévní nemoci mozku. Loni byly příčinou víc jak poloviny všech úmrtí. Rakovina je druhou nejčastější příčinou smrti už od druhé poloviny osmdesátých let minulého století. Třetím nejčastějším důvodem úmrtí mužů jsou možná překvapivě dopravní nehody, otravy, sebevraždy, utonutí, pády a další nehody.

Ukrajina

Věk dožití na Ukrajině je podle Organizace národního zdraví téměř 76 let u žen, muži se v průměru dožívají o 10 let méně. Průměrný věk ukrajinského obyvatelstva je 40,4 roků. Hlavní příčinou úmrtí na Ukrajině jsou kardiovaskulární onemocnění (66%) a nádory (6%). V počtu úmrtnosti má Ukrajina podle Národního statistického úřadu Ukrajiny první místo v Evropě a druhé místo na světě. Střednědobý ukazatel úmrtnosti na 1000 obyvatel je pro Ukrajinu 15,75 úmrtí. Větší ukazatel má pouze Jižní Afrika se 17,36 úmrtí na 1000 obyvatel. V roce 2013 zemřelo na Ukrajině z různých příčin 171 850 občanů. Statistika z 2014 roku není k dispozici. (Ukrstat, 2015, online).

6.5 Instituce rodiny a manželství

„Rodina je institucionální sociální útvar, skupina osob spojených vztahem manželským a příbuzenským (rodiče a děti), případně adopcí. Je společenstvím, které se uskutečňuje na společném biologickém, ekonomickém a kulturním základě ve vlastním materiálním a duchovním prostředí. Rodina je první skupina, jejímž členem se člověk svým narozením stává. Je také společenskou institucí,“ (Možný, 1999, s. 13).

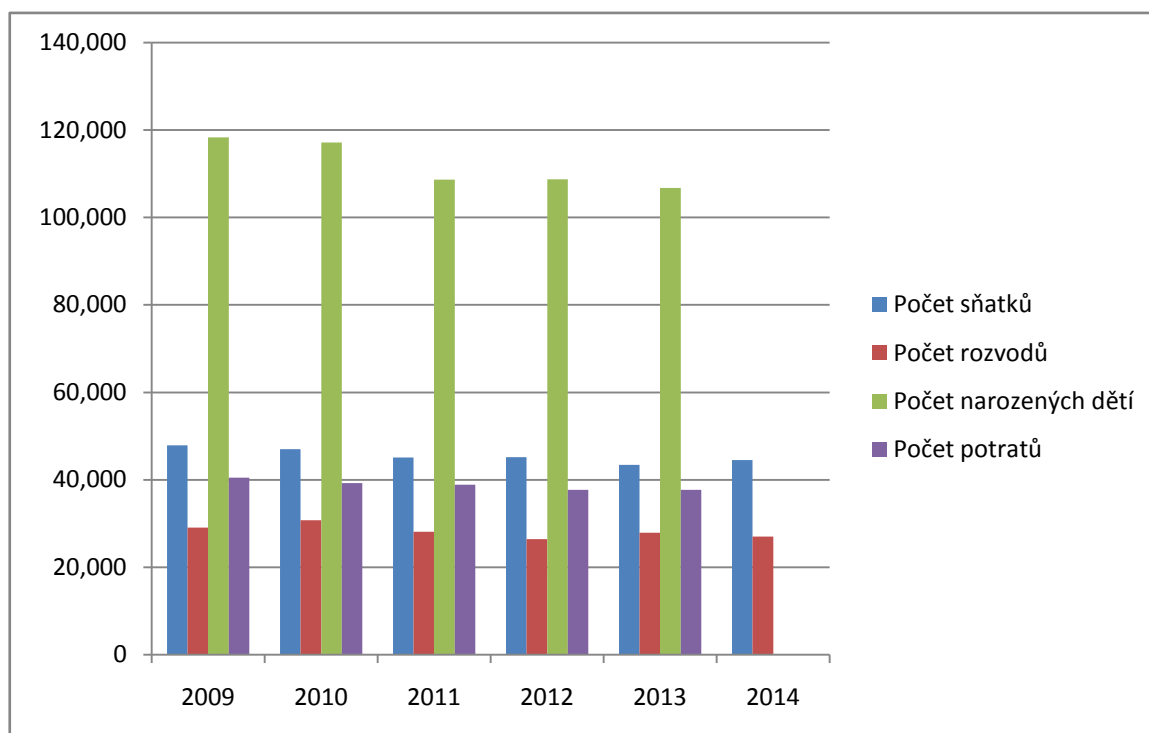
Česká republika

Podle Jitky Rychtaříkové (2003, s. 142) má instituce rodiny v České republice svá vlastní specifika. Mladým lidem se často narodí méně dětí, než původně plánují, neboť na cestě k realizaci původně chtěného počtu dětí se potýkají s překážkami socioekonomického charakteru, i s obecně nízkou podporou české společnosti a dalšími faktory, zejména v podobě proměn rodinného a demografického chování. Výzkumné zjištění z Šetření rodiny a reprodukce uvádí, že téměř 60% žen by podle vlastního názoru spíše mělo plánovaný počet dětí, kdyby se realizovala pro ně vstřícná opatření rodinné politiky, což vypovídá o důležitosti role rodinné politiky v této oblasti.

Podle statistik ČSÚ (2015 online), se v Česku se rozpadá téměř polovina manželství. Průměrně spolu lidé vydrží 13 let, nejčastěji se ale rozcházejí po třech až pěti společných letech. V posledních letech přibývá rozvodů partnerů, kteří spolu byli víc než čtvrt století. Intenzita rozvodovosti se příliš nemění, od roku 2001 se pohybuje na úrovni 45 až 50 procent manželství. V roce 2013 soudy rozvedly 4410 párů, které spolu žily víc než čtvrt století. O deset let dřív jich bylo 3543. V hlášeních se objevují hlavně obecné důvody rozpadu svazku, jako je rozdílnost povah, názorů či zájmů. Konkrétní příčiny jako nevěra, alkoholismus nebo sexuální neshody se do statistik promítají zřídka. Z těchto je soudem nejčastěji identifikována jakožto příčina rozvratu manželství nevěra – v roce 2013 to bylo 903 případů na straně muže a 672 na straně ženy.

V ČR se v roce 2013 narodilo 106 751 dětí, což je o 2000 méně než v roce předchozím. V roce 2013 poklesl i počet sňatků. Bylo uzavřeno 43 449 manželství, což je o 1 757 méně než předchozí rok a představuje historické minimum od roku 1918. Naproti tomu se zvýšila rozvodovost, bylo rozvedeno 27 895 manželství, což představuje meziroční nárůst o 1 500. Bylo registrováno 37 687 potratů, tj. o 47 méně než v předchozím roce. Demografické údaje jsou názorně zobrazeny v následujícím grafu.

Graf č. 5. Demografické údaje¹³ rodiny v ČR v letech 2009 – 2014.

(Zdroj ČSÚ, online, 2015, vlastní zpracování)

Ukrajina

„Ukrajinská rodina má dvě formy. Na západní Ukrajině je muž hlava rodiny, která pracuje a jeho manželka vede domácnost. Na východě Ukrajiny manžel i manželka pracují mimo domov (symetrické rodiny). Dnes se na Ukrajině rozrůstá počet symetrických rodin. To se vyznačuje tím, že chybí přísnost rozdělení rolí podle pohlaví. Oba manželé pracují. Zvyšuje se úroveň flexibility vnitřní symetrické rodiny, která se umožňuje lépe přizpůsobit každé situaci, v podmínkách rychlých společenských změn. Tyto typy rodin jsou mnohem rozšířenější u párů s vysokou úrovní vzdělání,“ (Babenko, 2001, s. 159).

Podle státní statistické služby bylo v roce 2013 na Ukrajině uzavřeno 278 000 manželství, rozvedlo se více než 168 000 z nich, 50 až 60% uzavřených manželství tedy končí rozvodem. Nejvíce všech rozvodů připadá na mladé rodiny s dětmi v prvních třech letech manželství. Vzhledem k počtu rozvodů se Ukrajina řadí na třetí místo v Evropě za

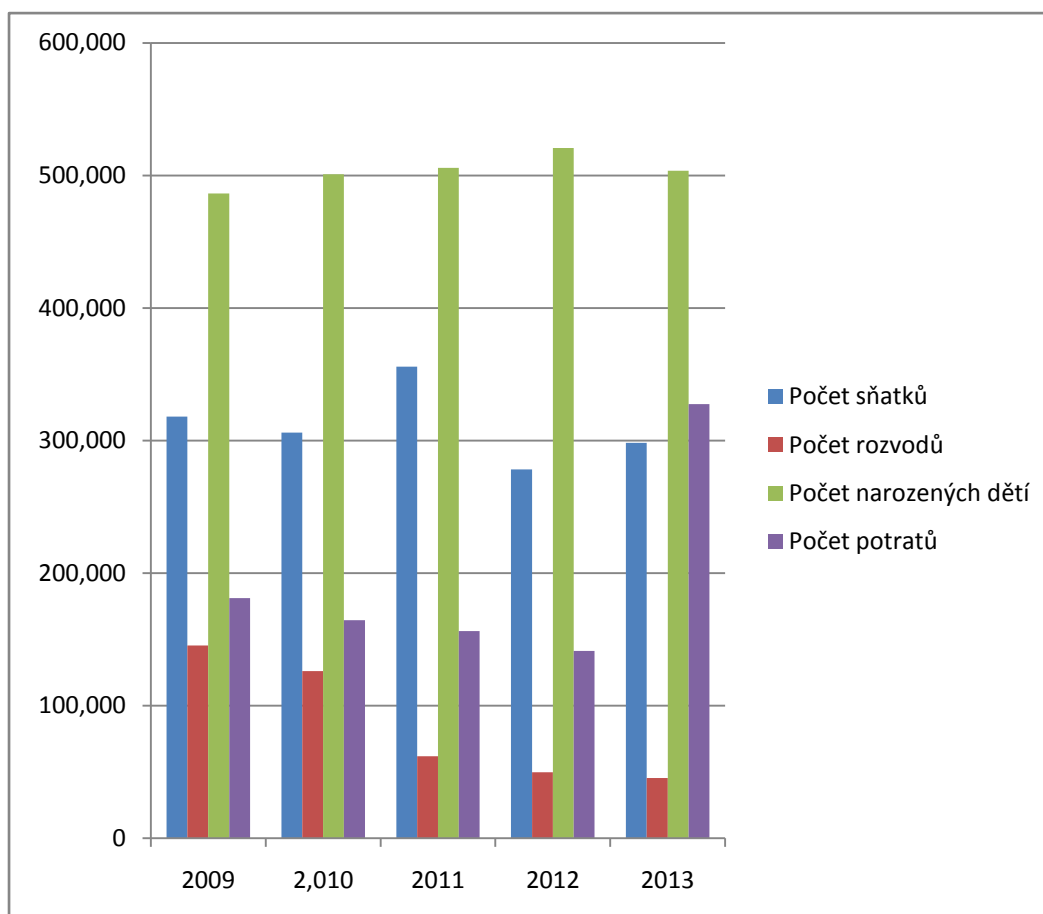
¹³Zdroje údajů z demografických stránek nejsou úplné. Chybí počet potratů a narozených dětí v roce 2014.

Ruskem a Běloruskem. Podle doktorky Ludmily Ptukhy z Ústavu demografie a sociálních studií (online, 2015) jsou nejčastější důvody rozvodů morální a psychologické problémy (25 %), závislost na alkoholu (20 %), finanční potíže (15 %) a nevěra (12 %). U 5 % ukrajinských manželství je příčinou rozvodu nespokojenost v sexuálních vztazích, u 4 % rozvodů je důvod neschopnost mít děti.

Na Ukrajině se v roce 2013 narodilo 503 700 dětí, což je o 17 000 méně než v roce předchozím. V roce 2013 se zvýšil o 20 000 počet sňatků. Snížila se i rozvodovost, bylo rozvedeno 45 300 manželství, což představuje meziroční pokles o 4 500. Naproti tomu došlo k razantnímu zvýšení počtu potratů. Bylo jich registrováno 327 653, tj. o 186 257 více než v předchozím roce. (Ukrstat, 2015, online).

Demografické údaje jsou názorně zobrazeny v následujícím grafu.

Graf č. 6. Demografické údaje rodiny na Ukrajině v letech 2009 – 2013.

(Zdroj, online, 2015- vlastní zpracování).¹⁴

¹⁴ Ukrajinské demografické statistiky a čísla jsou k dispozici pouze do roku 2013.

6.6 Kultura, svátky, tradice a zvyky

Kultura zemí byla ovlivněna svoji geografickou polohou, historickým vývojem a vlivu s jinými kulturami.

Česká republika

České lidové zvyky jsou založeny na křesťanské nebo pohanské tradici, často se navíc liší kraj od kraje. Ve městech se v dnešní době udržují méně, avšak na vesnicích a zejména v moravskoslezských regionech jsou stále velmi živé. Zvyky i tradice se těší velkému zájmu všech obyvatel České republiky, zejména Vánoce či Velikonoce. V České republice jsou oficiální svátky ustanoveny zákonnou normou. (MPSV, 2015, online). Na základě poslaneckého návrhu byl přijat zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu.

Státními svátky v České republice jsou:

- 1. leden - Den obnovy samostatného českého státu,
- 8. květen - Den vítězství,
- 5. červenec - Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje,
- 6. červenec - Den upálení mistra Jana Husa,
- 28. září - Den české státnosti,
- 28. říjen - Den vzniku samostatného československého státu,
- 17. listopad - Den boje za svobodu a demokracii.

Z hlediska pracovního právního mají stejný význam i ostatní svátky, které jsou stejně jako státní svátky, dny pracovního klidu.

Ostatními svátky jsou:

- 1. leden - Nový rok,
Velikonoční pondělí,
- 1. květen - Svátek práce,
- 24. prosinec - Štědrý den,
- 25. prosinec - 1. svátek vánoční,
- 26. prosinec - 2. svátek vánoční.

Ukrajina

Podle Jany Babenko (2001, s. 159) jsou ukrajinské tradice a rituály svátky hodně spjaty s rodinou. Rodina byla vždy nesmírně důležitá část ve struktuře společnosti. Rodinné aktivity jsou řízeny a režírují tradice a zvyky, hodnoty a normy převládající ve společnosti a mají pevné historické kořeny.

Státní svátky na Ukrajině jsou:

- 1. ledna - Silvestr
- 7. ledna - Vánoce
- 8. března - Mezinárodní den žen
- 20. dubna - Velikonoce
- 1. a 2. května - Mezinárodní den pracujících
- 9. května - Den vítězství
- 8. června – Svatá trojice
- 28. června - Den ústavy Ukrajiny
- 24. srpna - Den nezávislosti Ukrajiny

6.7 Náboženství

Česká republika

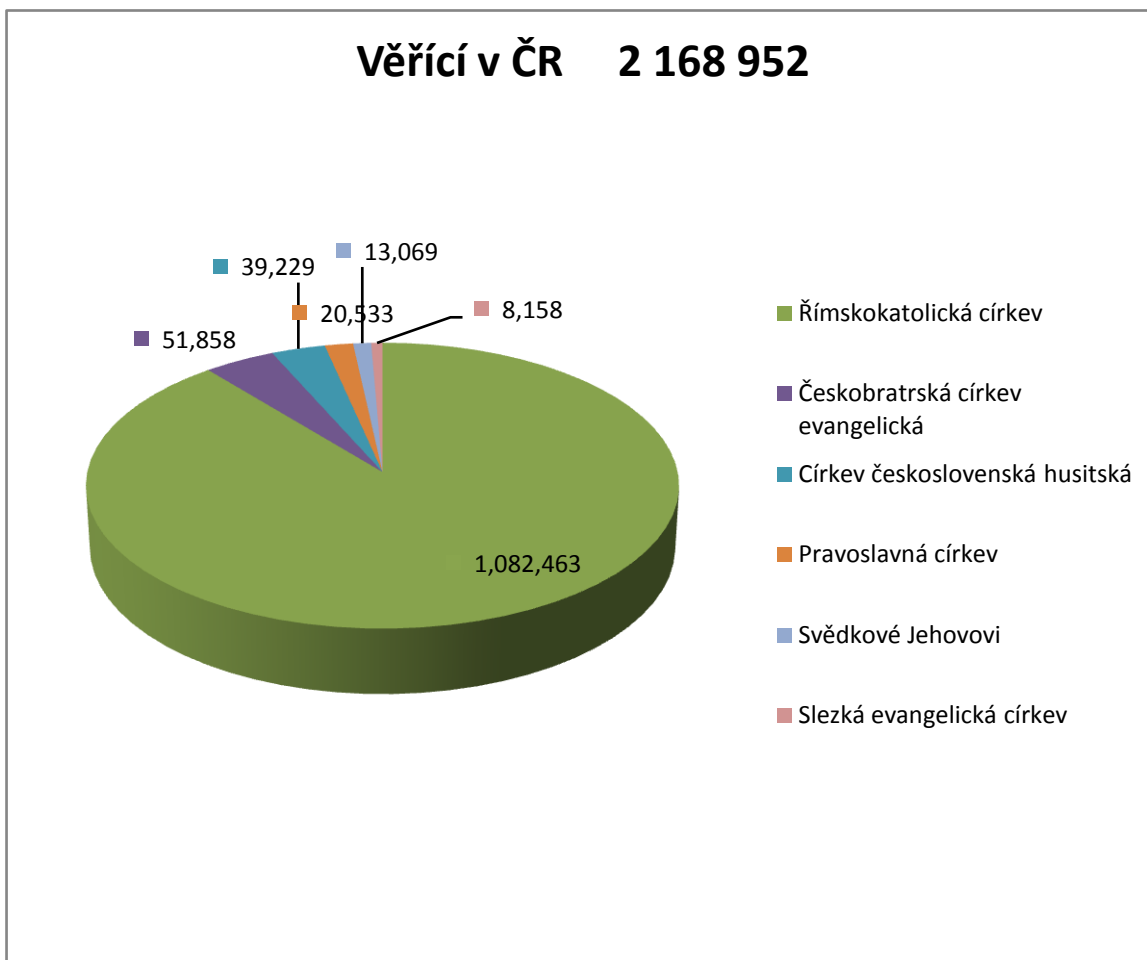
„Tradiční náboženské instituce procházejí - zejména v řadě evropských zemí - útlumem. To, co se však po staletí s náboženstvím podstatně spojovalo - spiritualita, mnohé duchovní a mravní hodnoty, víra, naděje, láska, zápas se sobectvím a idolatrií, hledání komunikace s transcendentální dimenzí skutečnosti a nejzazšího smyslu života - to nezaniká. Spíše se "přelévá" do jiných podob, ať už ve smyslu institucionálním, nebo myšlenkovém - do jiného typu řeči, vyjádření,“ (Halík, 2014, online).

V České republice se z celkového počtu deseti a půl milionů lidí podle oficiálních statistik ČSÚ stále snižuje počet věřících. Poslední sčítání věřících proběhlo v roce 2011. Statistiky ovlivnilo, že lidé se nemuseli na otázku víry vyjadřovat, a tak 4 662 455

dotazníků zůstalo bez odpovědi. Bez vyznání bylo 3 604 095 Čechů. Nejvíce věřících v ČR se hlásí k římskokatolické církvi.

V následujícím grafu je znázorněn počet věřících a k jaké církvi se Češi hlásí.

Graf číslo 7. Věřící v ČR.

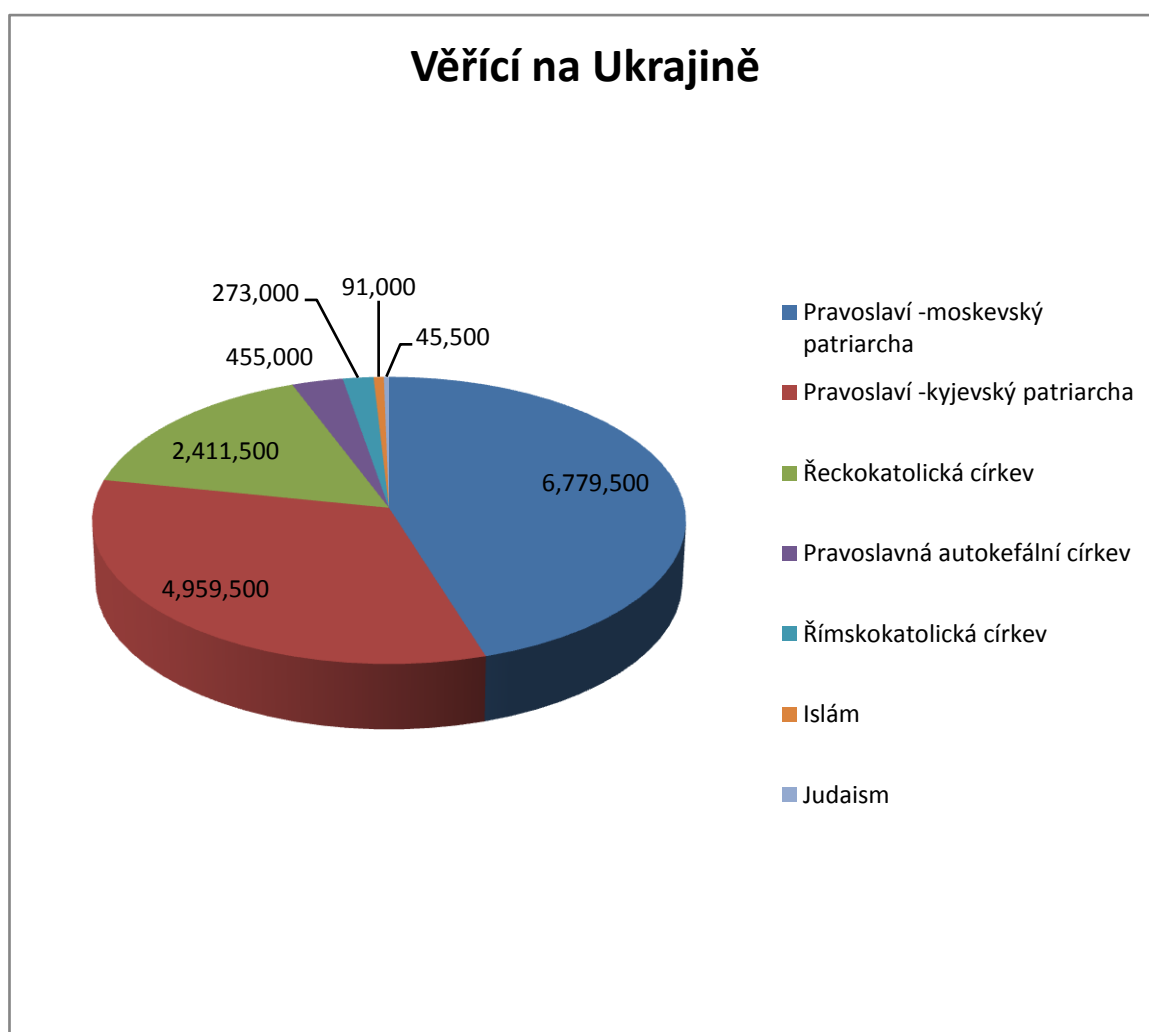
(Zdroj, ČSÚ, online 2015, vlastní zpracování).

Ukrajina

Podle sociologického průzkumu provedeného v roce 2014 se na Ukrajině z celkového počtu 45 milionů obyvatel považuje za věřící 93% obyvatel západní části země a 63%, na východě. Nevěřících nebo ateistů je nejméně na západě (1%), nejvíce na jihu (14%) a na východě (12%).

Hlavní náboženství na Ukrajině je křesťanství. Ukrajinské náboženství je zastoupené 55 náboženskými vyznáními, ve kterých působí více než 36 000 náboženských organizací. Nejrozšířenějších náboženství na Ukrajině je pravoslaví, moskevské patriarchální pravoslaví a kyjevské patriarchální pravoslaví. Dále jsou zastoupeny církve římskokatolické, judaismus, islám, buddhismus a další. (Blagovest, 2015, online).

Graf č. 8. Věřící na Ukrajině.

(Zdroj, Blagovest, online, 2015, vlastní zpracování).

7 Praktická část

Praktická část diplomové práce je zaměřena na analýzu dat získaných při výzkumu, který probíhal od podzimu 2014 do února 2015.

Výzkum byl proveden kvalitativní metodou, která je vhodná pro uchopení individuálních a vztahových konotací. Data pojednávají o pocitech konkrétních lidí a jejich percepci institucí v ČR. Výzkum byl zpracován na základě polostrukturovaných rozhovorů. Předmětem analýzy jsou výpovědi a komentáře respondentů k dané problematice. Výsledky těchto rozhovorů jsou rozděleny do kategorií, které vystihují konkrétní reakci na pokládané otázky. Věk informátorů se pohyboval od 22 do 65 let. Byli to muži i ženy s různou délkou pobytu v ČR, od dvou a půl roku do třiceti pěti let. V práci, při interpretaci dat, byla použita křestní jména respondentů pro lepší orientaci. Identifikační údaje jsou uvedeny v tabulce č. 1. na straně 9. Doslovně přepsané rozhovory a audio záznamy těchto rozhovorů jsou k dispozici na CD u autora diplomové práce.

7.1 Zaměstnanostní a sociální politika

Respondent Valentin (65 let, 35 let v ČR), vnímá jako problematickou nezaměstnanost v ČR. Pro uchazeče o zaměstnání není dost příležitostí. Pro Ukrajince je to těžší, protože ČR si chrání svůj trh práce.

„Právě s tím mám trochu problém. Protože ještě nemám občanství, tak když se ucházím o zaměstnání, nemůžou mě zaměstnat z toho důvodu, že nejsem občan České republiky, nebo Evropské unie a Česká republika si chrání svůj trh práce.“
(Věra 42 let, 12 let v ČR)

Respondentka Nataša (31 let, 2 roky v ČR), má vysokou školu ekonomickou, ale jako cizinku, která je v ČR pouze dva roky, jí v oboru nikdo v oboru nezaměstná. Protože má přízvuk a psát správně česky se pořád učí. Nataša, která chtěla pracovat, musela přijmout práci mimo svůj obor, neodpovídající jejímu vzdělání.

Podle respondenta Volodymira (42 let, 8 let v ČR), je nepříjemné, že většina Čechů si myslí, že „Ukrajinci berou Čechům práci“. Volodymyr přitom pracuje na živnostenský list a klienti si ho sami vybírají v konkurenčním prostředí.

„Já jsem pracovala zadarmo nějakou dobu a živil mě muž. Ale nevidím to jako negativní, protože jsem cizinka a počítám s tím, že cizincům je těžko. Hodně kadeřnic známých vyjelo za hranice a nemohly se uplatnit ve své profesi. Na začátku musely začínat jako uklízečky. Půl roku třeba dělaly úplně jinou práci, než mohly být kadeřnice. Mně se povedlo, protože mám manžela Čecha, tak se mi podařilo, že díky jemu mě vzali hned na kadeřnici a ne uklízečku. Jedna moje kamarádka byla ve Španělsku, druhá v Itálii a vůbec se nemohly chytnout jako kadeřnice.“ (Svitlana 42 let, 4 roky v ČR)

Olexey (48let, 16 let v ČR), pracuje na živnostenské oprávnění. Vidí v institucích v České republice ohledně zaměstnávání a trhu práce velká pozitiva. Tvrdí, že když je člověk schopný a hlavně chce pracovat, tak se uživí a je rád, že se rozhodl pro imigraci do ČR.

„No ono je to spíše o lidech. Jako v každém státě jsou lidi dobří a lidi zlí. Někteří lidé se na nás nedívají dobře a někteří nás dokonce i litují. A ti lidé pracují v nějakých organizacích, tvoří instituce a přicházíš s nimi v konkrétních situacích do styku. Někdy cítíš tak jakoby chlad nechci říkat nenávisť, kdy lidi říkají, proč si přijela a nesediš doma, proč nám bereš práci a někdy vstřícnost. Ono lidi většinou když jim řeknu, jak pracuji dlouho, kde a za kolik musí uznat, že oni by se takhle neživil. Ted' k nám do fabriky nastoupila jedna Ukrajinka a já ji zaučuji a věnuju se jí a půlka lidí českých se mnou kvůli tomu nemluví. A na Ukrajině jsme rádi za hostí z ciziny. Jsme vstřícnější, ať pochází odkudkoliv. Dáme mu první poslední, pohostíme, zveme domů.“ (Olja 50 let, 8 let v ČR)

Respondentka Veronika (41 let, 4 roky v ČR), uvádí, že při vnímání této instituce je důležitý lidský faktor a sociální chování, které je specifické pro konkrétní lidi a ovlivňuje vnímání okolního prostředí. Záleží koho konkrétně a v jaké situaci potkáš, nebo s kým a kde jednáš. Ukrajinci jako komunita si pomáhají navzájem. I to je důležitý faktor při jejich imigraci.

„Je to spíše o lidech a lidském faktoru, který se promítá do konkrétních institucí a organizací ohledně integrace cizinců. Názor, že bereme lidem práci, já respektuji jako názor, ale když se podívám například na krajany co se tu živí zednickými a pomáhajícími pracemi za o hodně menší mzdu a deset dvanáct hodin denně, mám i druhý názor: Pokud vlastník firmy investuje takto ušetřené peníze na pracovní síle do rozvoje firmy, prosperuje, může zaměstnávat více lidí, nebo využít jinak potenciál je to podle mě i plus pro českou ekonomiku. Říkám to, že mám nějakou potřebu jakoby bránit tyto lidi, kteří tady bez rodin od rána do večera pracují, aby mohli poslat sto, dvě stě dolarů na Ukrajinu ženě a dětem, aby si tam mohli koupit jídlo, zaplatit nájem, školu pro dítě atd.“ (Valentina 22 let, 7 let v ČR)

Respondentka Natalie (43 let 16 let, v ČR), vnímá svůj integrační proces a instituce s ním související jako bezproblémové. Jednání lidí i úředníků, se kterými přišla do styku při otevírání své provozovny, vnímá jako bezproblémové a bezkonfliktní.

„Je to jiné než na Ukrajině. Líbilo se mi, že když jsem přijela a chtěla pracovat, neměla jsem vůbec žádné překážky. Okamžitě jsem našla práci. Zařídít svou praxi to nebyl vůbec problém. Na Ukrajině musíš tolik toho absolvovat a obrnit se trpělivostí a penězi na všimné, a ještě není zaručeno, že to dopadne dobře. A když tak tě pořád někdo obtěžuje. To hasiči, to policisti, to úředníci a pořád dokola. Tady to bylo super. Když jsem to říkala doma, nikdo mi nechtěl věřit.“ (Táňa 55 let, 10 let v ČR)

Sergey (38 let, 15 let v ČR), hovoří o složitých začátcích a nutnosti vyvinout velkého úsilí a snahy pro získání dobrého renomé. Dokázat okolí, že jsou spolehliví, pracovití, ochotní a normální.

„Člověk, který tady chce být, se musí také snažit. On se musí snažit naučit řeč a přizpůsobit se. Potkáváš různé lidi. To sympatické to méně. Tebe také nějak vnímají. Dobře nebo špatně, nebo lhostejně. Chci říct, že to záleží na tom, koho potkáš, s kým mluvíš, nebo přijdeš do styku. Když mi člověk naznačí, že jsem něco míň, než je on třeba kvůli přízvuku nebo jiným věcem. Tak mám přirozenou reakci se s takovým člověkem bavit co nejméně, nebo se mu vyhnout. Stalo se mi, že mi nějaká paní v práci řekla, ať táhnu zpátky do Moskvy. Snažila jsem se jí vysvětlit, že jsem z Ukrajiny a Moskva je Rusko. Většinou ale potkám lidi vstřícné a normální.“

To je výjimka. Většinou mám tedy dobré zkušenosti. Vyznávám takové pořekadlo: Do cizího kostela nechod' s vlastními pravidly. To znamená, že jsem přišla já sem, chci tady být a snažím se co nejvíc přizpůsobit. A kdybych nebyla spokojená, nebo se mi nebude něco líbit, můžu jet zpátky na Ukrajinu.“ (Věra 42 let, 12 let v ČR)

Respondentka Viktorie (21 let, 2 roky v ČR), která studuje na vysoké škole, vnímá kladně sociální organizace v přístupu k cizincům. Pozitivně hodnotí například možnost výuky českého jazyka organizovanou sociálními institucemi bezplatně pro cizince.

„Ve srovnání s Ukrajinou se mi líbí, že je tu jednání na úrovni a nesetkal jsem se tady z korupcí, což je na Ukrajině brána jako normální věc. Je tolerovaná a obyčejní lidé jsou rukojmí různých institucí, úřadů a organizací. Tady jsem úplatky nemusel dávat nikomu. Vyřizoval jsem trvalý pobyt a všechny ostatní věci a vše šlo bez úplatků. Úředník se tu chová jinak a nemá zájem ti házet klacky pod nohy a vymáhat po tobě nějaké peníze. Ani policajtům. Vjel jsem do zákazu odbočení, dostal jsem oficiálně pokutu, vypsali mi blok. Za překročení rychlosti také. Ani náznakem, že chce po tobě peníze.“ (Olexey 48 let, 16 let v ČR)

Vnímání politických institucí v ČR na lokální i globální úrovni jsou při srovnání s Ukrajinou velmi pozitivní. Respondenti poukazovali především na hojně rozšířenou korupci na Ukrajině. Poněkud negativně je vnímána sociální politika státu v ČR.

Respondent Valentin (65 let, 35 let v ČR), negativně hodnotil především velkou nezaměstnanost a problémy s Romy. To vnímá jako špatnou vizitku české vlády a politického zřízení. Podobné problémy vnímala i Juliana:

„Když přijdou lidi s východu, rusky hovořící, tak stát na jejich začlenění a integraci nevyndaloží žádné úsilí. Sami si najdete práci, postarejte se o vše, abyste dodržovali legislativu a povolení k pobytu. Naučte se řeč. Pokud něco i třeba nedorozuměním uděláš špatně, nastupují represivní složky. Pokuty, vyhoštění nebo prostě jen nepříjemnosti. Stát svými institucemi jen tahá peníze na různá povolení. Ostatní přistěhovalci, kteří jdou i přes uprchlické tábory, jsou na tom lépe. Jsou jim poskytovány finanční prostředky, sociální služby, mohou se bezplatně u lektora učit řeč. Přijde mi to nespravedlivé. Jsme lidé, co tu chtějí pracovat, platit daně a být přínosem pro společnost. Když vezmu sociální politiku, která vynakládá obrovské

prostředky na začlenění Romů, kteří podle délky svého pobytu již mohli být několikrát začlenění a asi se nikdy nezačlení, protože prostě pracovat nechtějí a nebudou, tudíž veškeré vynaložené prostředky na různé programy se zřejmě míjejí účinkem. My jsme skromní a nijak stát obtěžovat nechceme. Nabídka k nám je ale velmi skoupá. Přitom většinou jsme pro společnost přínosem. Pracujeme, platíme daně, utrácíme tady peníze.“ (Juliana 46 let, 20 let v ČR)

Respondent Andrej (42 let 35 let v ČR) kritizuje systém státu kdy lidé jako jeho otec, který celý život pracoval a odváděl daně, ve stáří zůstali sami a bez pomoci. Andrejův otec, aby vystačil s důchodem, si zažádal o pokoj v domově důchodců, protože byt si nemohl dovolit. Sociální zařízení a kuchyň je v tomto domě s pečovatelskou službou na chodbě. I Andrej zdůrazňoval, že podle něj je Romům v ČR mnohem více pomáháno než Ukrajincům.

„Máte špatnou sociální politiku ohledně romské problematiky. Já nechci být vulgární, ale nejde mi do hlavy, jak to tady funguje. Někdo se může upracovat a někdo nedělá nic a mají stejně, nebo i víc ten nepracující. Od státu. A tváříte se, že to je v pořádku. Od politické vrcholné scény až po lokální politiku. Stále se jim nějak snažíte pomoci a děláte pro ně různé programy.“ (Taťjana 55 let, 10 let v ČR)

7.2 Finanční instituce

Zkušenosti respondentů s finančními institucemi byly vnímány jako finanční služby ve společnosti, které mohou využít. Různé úvěry, nebo hypotéky. V ČR jsou podle nich tyto služby doslova nadužívány. Na Ukrajině jsou podle nich zvyklí více šetřit a nezadlužovat se.

Finanční instituce vnímá Ivan (41 let 8 let, v ČR), jako vstřícné k lidem, kteří potřebují finanční pomoc.

„Na mě nepůsobí dobře, že tady je každý Čech zadlužený. Kvůli takovým pitomostem. Vánoce- jdou si vzít půjčku, aby měli co nejvíc dáreků pod stromečkem, dovolená- opět jdou si vzít půjčku. Ne že by počkali a šetřili, ale radši si dojdou do banky a zadluží se. Potom mají finanční problémy. U nás na Ukrajině jsou lidi

opatrnější s půjčkami. Nemají takové příjmy i možnosti oproti tady v Čechách a nemůžou si dovolit se zadlužovat.“ (Valentina 22 let, 7 let v ČR)

Respondentka Natalija (43 let, 16 let v ČR), vnímá možnost zadlužení v ČR jako velmi dostupnou a lidmi využívanou neuváženě. Na Ukrajině lidé spoléhají sami na sebe.

„Vnímám, že jsou tu možnosti finančních půjček různých subjektů. Já toho, ale nevyužívám. Snažím se našetřit, aby když se něco stane, například se mi rozbije pračka, mohla jsem si ji koupit za hotové. Kdybych se něco stalo, mám kamarádky, které by mě pomohly.“ (Věra 42 let, 12 let v ČR)

Rovněž respondentka Juliana (46 let, 20 let v ČR), vnímá finanční instituci ve formě půjčování peněz v Čechách jako velice lehce dostupnou a to může mít negativní následky ve formě dluhových pastí. Na Ukrajině se podle ní rovněž více šetří.

„Půjčka bez problémů. Pokud pracuješ, je ti vyhověno. Využila jsem toho. Bylo to bez problémů, rychlé a jednání se mnou dobré. Nemůžu říci nic špatného. Je to jednodušší než na Ukrajině. V Čechách ti půjčí na dvacet let, pokud jde třeba o hypotéku.“ (Svitlana 43 let, 4 roky v ČR)

7.3 Vzdělávací instituce

Vzdělávací instituce jsou pro Ukrajince, kteří chtějí studovat v ČR dostupné. Ne z hlediska počtu škol a výběru oborů, ale respondenti hodnotí spíše ekonomické hledisko studia. Školství je vnímáno Ukrajinci v ČR jako kvalitní, dostupné, přehledné a hlavně jako bezkorupční prostředí, na rozdíl od situace na Ukrajině. Na Ukrajině je statut korupce vnímán jako běžný a tolerovaný jev. Pro méně majetné lidi vzniká problém. I když jsou talentovaní, mají o studium zájem, ale pokud nemají finanční prostředky, studium je pro ně těžší. Oficiální místa samozřejmě o systému korupce nehovoří.

Respondentka Svitlana (43 let, 4 roky v ČR), uvádí svůj pohled na současné školství. Domnívá se, že na Ukrajině jsou vzdělávací instituce na vyšší úrovni ve smyslu větší náročnosti přípravy a učiva pro studenty než v Čechách

„U nás ve škole se učí víc. Dostávají víc informací. Dcera chodila do školy na Ukrajině. Měla více domácích úkolů. Tady skoro žádné. Na Ukrajině je to náročnější, ale já to vnímám špatně, protože tam dostávají hodně informací, které si ty děti nepamatují. V Čechách se učí takové základní věci, které si zapamatuješ a využiješ v dalším životě. Na Ukrajině - hodně informací a z toho neví nic.“ (Nataša 31 let, 2 roky v ČR)

Také respondentka Oksana (36 let, 11let v ČR), poukazuje na náročnější systém vzdělávacího procesu na Ukrajině. Zde je spokojena se vzdělávacími institucemi. Chtěla by se více zapojit ve vztahu školka rodiče, kde uvádí, že na Ukrajině bylo více aktivit a besídek pro rodiče dětí v mateřské školce.

„Děti mají podle mě na Ukrajině trochu náročnější systém vzdělání. Ve smyslu, že se po nich toho více vyžaduje. Mají víc úkolů a větší zátěž. Školky třeba se liší v tom, že v Čechách se nedělají skoro žádné besídky. Já bych chtěla přijít a podívat se na nějaký program, co se děti naučily a líbilo by se mi to. Jakoby takový program pro rodiče. Aby říkaly básničky. Druhé dítě mám ve škole, Mají tam různé kroužky a mimoškolní aktivity a tam jsem spokojená.“ (Věra 42 let, 12 let v ČR)

Respondentka Nataša (31 let, 2 roky v ČR), hovoří o korupci prakticky ve všech formách ukrajinského vzdělávacího procesu. Podle respondentů mají učitelé nízké platy, a aby uživili své rodiny, musí přistoupit na tuto „hru“. Vybírají peníze na pomůcky, lavice, židle. Učitelům se dávají dárky a mohou se koupit i lepší známky.

„Tady je vzdělání daleko lepší. Na Ukrajině jde o peníze. Když je mám, mám vzdělání. Jakékoliv vzdělání. Přijela sem holčina studovat se mnou obchodní ruštinu na UJEP. Je hodně chytrá a inteligentní. Ovládá několik jazyků, v matematice nemá problém, prostě studium tady jí jde poměrně lehce oproti jiným. Na Ukrajině se mohla učit po nocích, být nejlepší, ale dokud nezaplatila, zkoušku jí nedali.“ (Valentina 22 let, 7 let v ČR)

„V ČR je školství dostupnější, je tu víc možností vzdělání. Na Ukrajině střední i vysoká škola jsou placené. Ono vlastně všechno je placené. I základní škola vybírá peníze od rodičů, na lavice, židle, pomůcky. Učitelům se dávají dárky. A když rodiče nemají peníze, tak dítě je nějakým způsobem omezováno ve škole. Třeba si na něj zasednou. Má horší známky.“ (Táňa 55 let, 10 let v ČR)

Respondentka Oksana (36 let, 11 let v ČR), se vyjadřuje ke vzdělání v ČR jako ke kvalitní instituci. Hodnotí pozitivně mimoškolní aktivity a vzdělání vnímají jako dostupné, pro toho kdo má zájem.

„V ČR jsou dobré možnosti vzdělání. Syn se dobře učí a už teď se díváme na nabídku středních škol a je z čeho vybírat. Pokud by chtěl studovat VŠ, opět má možnost vybrat si z nabídky oborů a množství škol je dostatečné.“ (Sergej 38 let, 15 let v ČR)

Respondentka Veronika (41 let, 4 roky v ČR), poukazuje na to, že v ČR rozhodují schopnosti a na Ukrajině mohou roli hrát finanční prostředky.

„Tady je studium zdarma. Přijíždí sem lidé i například z Francie. V rámci programu Erasmus. Kdy studenti studují v různých zemích. Na Ukrajině se k nám jako studentům chovají učitelé hůře. Tady ten žák, když se snaží, tak ten učitel udělá všechno, aby ten žák rostl. Je pyšný na to, že ten student se chce učit a hrozně mu pomáhá. Vysvětluje tak dostupně, že to pochopí i pomalejší. U nás je to tak, že pokud ti to vysvětlí jednou a zopakuje to a ty stejně potřebuješ ještě něco dovysvětlit, už jsi hloupý a máš smůlu.“ (Viktorie 21 let, 2 roky v ČR)

7.4 Zdravotní instituce

Vnímání zdravotních institucí v České republice respondenty z Ukrajiny je velmi pozitivní. Dostupné, na úrovni a hlavně bez korupční. Na Ukrajině je problém korupce ve zdravotnictví, který zachází tak daleko, že bez peněz na Ukrajině neošetří ani vážně nemocného člověka, dokonce i když je v ohrožení života. Odpovědi respondentů na tuto instituci byly velice podobné a řešilo se v převážné většině úplatkářství ve zdravotnictví na Ukrajině a spokojenost s touto institucí v Čechách.

„Jestli na Ukrajině nemáš peníze, ani nemusíš jít k doktorovi. Musíš zaplatit doktorovi. Když chceš operaci, prostě musíš platit. Jinak ti operaci neudělá. Samozřejmě legální cestou to jde také, ale i tak stejně musíš dát aspoň úplatek. Něco doktorovi, něco sestřičce. Je to taková zaběhlá forma korupce. Jen když trefíš na normálního doktora, tak tě ošetří.“ (Volodymir 40 let, 8 let v ČR)

Respondenka Nataša (31 let, 2 roky v ČR) popsala, jak je zdravotní péče na Ukrajině založena na korupci. Její sestra, která měla rodit císařským řezem, musela počkat, až manžel doveze peníze do porodnice, teprve potom začali lékaři operovat. V ČR vnímá tuto instituci na velmi dobré úrovni.

„Tady je zdravotnictví dobré. Na Ukrajině opět peníze. Máš je - ošetří tě. Tady se mi stal v práci úraz. Odvezli mě na pohotovost. Protože jsem krvácela, vzali mě přednostně. Pracuji a platím si zdravotní a sociální pojištění a to stačí, aby mě tu ošetřili. Nikomu nemusím dávat peníze a prosit se o pomoc. Nejenže se ke mně chovali hezky jako k pacientovi, ještě mi poradili, že vzhledem k mé práci by bylo vhodné uzavřít si pojistku. Poradili jaká je výhodná a jaké mají zkušenosti s pojistkami úrazovými. Na Ukrajině i v ohrožení života ti pomoc neposkytnou, pokud nemáš peníze. Nechají tě i umřít. V Ivanofrankivsku přivezli kluka s akutním zánětem slepého střeva. Rodičům řekli zdravotníci, že k operaci potřebují koupit to a to. Rodiče řekli, že zatím peníze nemají, ale seženou je. My nemáme s čím dělat operaci. Stát nám nepřispívá, řekli rodičům. Než rodiče sehnali a přivezli těch 200 dolarů, tak kluk byl po smrti. Normálně ho nechali umřít. Mám nemocnou mámu. Má rakovinu. Zlomila si nohu a sestra přivezla mámu do nemocnice na vyšetření a dát nohu do sádry. Řekli jí, že je stará a stejně má rakovinu a umře, tak žádnou sádku jí dávat nebudou. Řekli, že to je už zbytečné.“ (Olja 50 let, 8 let v ČR)

Respondentka Táňa (22 let, 17 let v ČR), vyjadřuje spokojenost s českou zdravotní péčí. Hodnotí ji jako spolehlivou a dostupnou pro všechny. Opět poukazuje na korupci a nutnost mít hotovost a platit při ošetření v domovské zemi.

„Tady odvádím daně, jsem pojištěná a mám lékařskou péči. Na Ukrajině abych měla bezplatnou zdravotní péči, musím být rok pojištěná. Rok tedy platím pojistku. Pojišťovna zkrachuje a mě neošetří. Musím najít jinou a opět rok platit pojistku. Jako moje sestra když potřebovala operaci. Dostavila se k výkonu a řekli jí, že pojišťovna její zkrachovala. Ať si založí jinou. Je tam takový systém, že pořád žiješ v nejistotě. Nevíš, co bude zítra. Takový nepořádek.“ (Natalie 43 let, 16 let v ČR)

Respondentka Taťjana (55 let, 10 let v ČR), vnímá vysoký standart zdravotních a sociálních institucí v České republice. Líbí se jí, jak se česká společnost chová k vozíčkářům a jinak zdravotně handicapovaným lidem. Vnímá české domovy pro

důchodce jako na velmi vysoké úrovni. V porovnání s Ukrajinou, kde jsou sociální instituce, jako např. domov důchodců, na mnohem nižší úrovni. Především kvůli špatnému jídlu a i zacházení. Situaci tam přirovnává k vězení.

„Když řeknu na Ukrajině, že mám otce v domově důchodců, lidé to nemohou pochopit. Že ho nemám u sebe. Dívají se na mě jako na špatného syna. Jak mohu dopustit to, že jsem tátu odložil. Jenže domov důchodců tady a na Ukrajině je rozdíl. Tady mají tyto instituce úroveň ve zdravotní i sociální péči i zařízení.“ (Andrej 42 let, 35 let v ČR)

7.5 Instituce rodiny a manželství

Respondenti vnímají roli rodiny a manželství rozdílně. Převažuje však pozitivní vnímání této instituce v ČR, co se týká rolí obou rodičů při výchově dětí a domácích pracích. Je tu vnímán rozdíl ohledně víry, která dělá z této instituce na Ukrajině zavazující svazek. Podle respondentů je rozvod častější v ČR než na Ukrajině. (Tomu odporují oficiální statistiky, viz str. 47).

„My jsme byli vychováni v jiné době, ale u nás bych řekl, že více manžele vydrží spolu. Nevím, jestli to je tím, že se bereme v kostele, ale u nás drží manžel s manželkou víc při sobě. Výchova dětí – jestli chlap má dítě, tak už má závazek před tou rodinou tu manželku a to dítě živit. Tady znám hodně případů, že udělají děti a jdou dál. To dítě nemá ani tátu zapsaného v rodném listě. Je to tady trošičku jako by zkažené. Nepocházím z věřící rodiny, že máme před bohem nějaké závazky, ale prostě mám rodinu a starám se o ni i o ženu.“ (Olexey 48 let, 16 let v ČR)

Respondentka Oksana (36 let, 11 let v ČR) vnímá rozdílnost přístupu v genderových rolích obou kultur. Český přístup v manželství a role obou rodičů ve výchově považuje za více rovnoprávný než na Ukrajině. Podobně oceňuje generovou rovnoprávnost i respondentka Svitlana:

„V Čechách vidím, že u vás není rozdíl v dělbě práce v rodině. Kdo bude vařit, kdo bude uklízet, kdo bude mít okna. U vás je společná práce. Není rozdíl, že to je mužská práce, nebo ženská práce. Je to velký rozdíl oproti Ukrajině. Chlap má

svou práci chlapeckou a manželka svou. Takže manželka má uklidit, uvařit, mýt okna - všechno je na krku u manželky. Chlap má jen vydělat peníze - tak. U nás je výchova dětí jen na manželce. U vás se mi víc líbí, že chlapi tráví hodně času s dětmi. Jezdí na výlety. Moc se mi líbí, nevím, jestli to je tak dobře, ale pánská jízda. Je dámská jízda a pánská. Vezmou chlapi svoje syny a jedou na hory – to se mi líbí. Nebo ženský vezmou svoje holčičky a jedou zvlášť.“ (Svitlana 42 let, 4 roky v ČR)

Respondent Olexey (48 let 16 let v ČR) vnímá rozdíl v manželském svazku, kde na Ukrajině vidí svazek silnější, kdy rodina drží více při sobě.

„A rodina? Ta je víc stmelená a drží pohromadě. Navštěvují se a pomáhají si. Tady tato instituce funguje víc odcizeně, nebo prostě ne s tak pevným poutem. U nás je země obrovská a rodiny se navštěvují a tráví spolu čas. Najdou si čas na to, aby rodina se stmelila. Tady, i když je země menší, vzdálenosti jsou přijatelné děti třeba ani nenavštíví rodiče.“ (Táňa 22 let, 17 let v ČR)

Respondentka Valentina (22 let, 7 let v ČR), poukazuje na rozdíl obou kultur ve vztahu úcty k rodičům. „Tykat vlastní mámě jsem si dovolila až po dovolení oslovovat na ty“. Babičce a dědovi vyká.

Respondentka Natalie (43 let, 19 let v ČR), vnímá, jak je v ČR tato instituce podporována společností ve formě zákonných norem i různých organizací s možností pomoci, pokud se žena ocitne jako samoživitelka, nebo pokud ji zneužívá muž.

„Zde funguje ve společnosti zařízení, které pomůžou například samotné matce v nesnázích. Azylové domy a různé sociální instituce, na které je možnost se obrátit. Najdeš útočiště a zabezpečení. Na Ukrajině se můžeš spolehnout jen na rodinu. Když ji nemáš, je zle.“ (Táňa 22 let, 17 let v ČR)

Respondentka Juliana (46 let, 20 let v ČR), vnímá instituci rodiny jako lépe fungující v ČR z hlediska odpovědnosti obou rodičů na výchově dětí. Naopak na Ukrajině vnímá větší úctu dětí k rodičům.

„Instituce manželství tady funguje lépe, co se týče zodpovědnosti mužů vůči svým manželkám a dětem, protože u nás vždy bylo méně mužů a muži se nechovali ke svým dětem tak zodpovědně. Žena porodila tolik dětí, kolik byla schopna sama

vychovat. Tady funguje lépe jak láska k dětem, tak odpovědnost k výživnému, pokud muž není s rodinou. Co se týká vztahu děti rodič, mají děti větší úctu ke svým rodičům na Ukrajině.“(Oksana 36 let, 11 let v ČR)

Respondentka Taťjana (55 let, 10 let v ČR), také vnímá rozdílný přístup v rolích otců u obou kultur a vnímá roli otců v rodině v Čechách jako zodpovědnější.

„Byla jsem překvapená, když jsem viděla tatínka s kočárkem, nebo tatínka v ZOO s dítětem na krku a kočárek v ruce bez maminky, tak to jsem se divila. U nás to neexistuje. O dítě se stará maminka. Teda většinou. Naši chlapi málo pomáhají ženám. Myslí si, že starat o děti je ženská práce.“(Jana 42 let, 12 let v ČR)

7.6 Kultura, svátky tradice a zvyky

Respondenti vnímají silně spojitost kultury a zvyků spjatých s rodinou. V ČR vnímali tuto instituci jako méně procítěnější a méně prestižní.

Respondent Ivan (41 let, 8 let v ČR), vnímá rozdíl ve zvycích v trávení volného času. Na Ukrajině je to spíše privátní záležitost. Lidi jsou více zvyklí scházet se doma a navštěvovat se mezi sebou. Podobně to vnímá i Svitlana.

„Tady se mi moc líbí u vás, že se hodně sportuje. Rodina se sebere a jede na výlet, na kolečkové brusle, na led na brusle, na kolo, na lyžování. Víc jste zaměřeni na rodinu. Jste rodinní. Líbí se mi to. Mluvím o trávení volného času Oproti Ukrajině je to rozdíl. Tam jsme většinou doma. Není zvyk, abychom společně jeli někam, nebo spíš na to lidi nemají peníze. Neumí možná na to našetřit a šetří se na potřebnější věci, které jsou spíš k základním potřebám. Na zábavu společnou lidi nemají peníze.“(Svitlana 42 let, 4 roky v ČR)

Respondentka Oksana (36 let, 11 let v ČR), také pozitivně vnímá zvyky a rodinu, která spolu tráví volný čas různými aktivitami. Na Ukrajině není moc zvykem trávit volný čas v rodině a zabývat se aktivitami společně v rodinném kruhu. Jako důvod jiného přístupu vidí i finanční náklady takto aktivně tráveného volného času.

Respondent Olexey (48 let, 16 let v ČR), vnímá rozdíl v nátuře kultur. Kdy na Ukrajině je podle něj zapotřebí ukázat okolí, že dotyčný člověk má prostředky nebo úspěch.

„U nás chtějí drahé oblečení, drahé úpravy bytu, drahý nábytek atd. Třeba tady moje dcera chodí oblečená asi jako všechny děti. Když přijedu na Ukrajinu, hned druhý den jsem musela koupit novou bundu, nové boty i novou čepici, protože s tím oblečením, co přijela na Ukrajinu, mě bylo trapně. Prostě tak: i když na to není tak si Ukrajinci půjčí, aby se mohli jeden před druhým předvádět.“ (Nataša 31 let, 2 roky v ČR)

Respondentka Natalie (43 let, 16 let v ČR), vidí rozdíl v prožívání svátků. Prožívání nejen svátků, ale i běžných událostí, je podle respondentů rozdílné mezi českou a ukrajinskou kulturou. Na Ukrajině vnímají prožívání svátků i běžných radostí jako procítěnější.

„Tady je vše takové všednější. U nás to lidi víc prožívají. Svatba může trvat i týden. Nebo třeba vánoce jsou podle mě bez takového toho ducha vánoc. Jde jen o dárky. U nás se radují. Mají volno a chodí navštěvovat děti rodiče. Koleduje se tam. Tady je to zvyk, který se soustředil na dárky, kapra a salát. Necítíš ten svátek. Nebo křesťanské svátky jako je třeba půst- masopust se u nás dodržuje. Tady vůbec. Musím říct, že na Ukrajině ta mladá generace, také už tyto svátky dodržuje méně. My jsme byli vedení k dodržování tradic.“ (Táňa 22 let, 17 let v ČR)

Respondentka Valentina (22 let, 7 let v ČR), srovnávala svatbu na Ukrajině a ČR. Na Ukrajině se jedná o velkou událost v rodině, prestižní i náboženskou.

„U nás třeba když probíhá svatba, pozvou se všichni příbuzní. I Vzdálené. Je to velká událost. Není výjimkou sto lidí na svatbě. Příbuzní, kamarádi. Je takové neoficiální pravidlo. Známí jsou pozvaní na svatbu a dají 50 dolarů. Příbuzní 100 dolarů. Samozřejmě i více. Zpravidla se náklady na svatbu a dary vyrovnávají, je ale možné skončit v plusu. V Čechách je to všední záležitost. Pozve se pár lidí do restaurace, zaplatí se nějaké jídlo a pití a zbytek si třeba hosté financují sami.“ (Oleksey 48 let, 16 let v ČR)

Respondent Andrej popsal ve svém příspěvku i zkušenost s pohřbem.

„Já řeknu konkrétní příklad ve zvycích. Pohřeb. Tady zemřel kolega v práci a jeho manželkami nedala žádnou možnost se s ním rozloučit. Na Ukrajině je to odchod osoby. Lidi si váží a mají úctu k tomuto aktu. Jde pohřební průvod. V předu se nese deska od rakve. Potom nebožtík v rakvi. Za ním pozůstali. Plačící nařikající vdova, nebo plačky. Za nimi průvod. Muzikanti. Jdou od domu ke hřbitovu. Zastavuje se kvůli tomu doprava. Ne že by to řídili policisti nebo tak. Prostě spontánně. Všichni postojí a vzdají úctu nebožtíkovi, pozůstalým a průvodu. Je to takový silný emocionální zážitek i pro kolemjdoucí. Připadáš si jako by se ta ztráta dotkla i tebe. Mluvím tedy o prožití. Takové hlubší.“ (Andrej 42 let, 30 let v ČR)

7.7 Náboženství

Náboženství je pro Ukrajince velice důležitá instituce. Ukrajinci jsou většinou věřící a v České republice využívají této instituce a nejsou nijak omezováni. Víra a náboženství jsou u Ukrajinců zakořeněny daleko více než u Čechů a náboženství silně ovlivňuje každodenní život na Ukrajině. Češi jsou převážně ateistický národ, ale jsou tolerantní k věřícím lidem a náboženství. Ukrajinci v ČR mohou navštěvovat kostely, dodržovat náboženské svátky a udržovat svou víru. Všichni komunikační partneři se jen udivují, že v Česku tato instituce není využívána tak, jak jsou zvyklí doma.

Respondentka Svitlana (43 let, 4 roky v ČR), vnímá Českou republiku jako nejméně nábožnou v Evropě, ale neznamená to podle ní, že se Češi chovají špatně jeden k druhému.

„U vás se hodně chodí do kostela jen o svátkách. Velikonoce, nebo štědrý den. Chodí i mladí. Všeobecně jsou tu ale lidi nevěřící. Jsou ateisti. Takže nějaké svátky se dodržují, ale jinak to je asi nejvíc nevěřící stát.“ (Veronika 41 let, 4 roky v ČR)

Viktorie (22 let, 2 roky v ČR), potvrzuje oficiální statistiky. Náboženství v České republice není rozšířené. Tato instituce je podle ní v ČR otevřená a Češi jsou k náboženství jiných kultur tolerantní.

„V České republice je strašně málo lidí, kteří jsou věřící. Jsou to ateisté převážně. Na Ukrajině je víra o hodně rozšířenější. Lidé, co jsou chudí a zbylo jim jen pár posledních peněz, přesto přispějí na kostel. Tam se staví chrámy přímo - to je neskutečné. Tady by asi lidi na stavbu kostela nepřispěli, protože jsou nevěřící. Babičky u nás, co mají nízký důchod, vezmou polovinu a dají na stavbu kostela, opravu, koupí obrazu atd.“ (Valentina 22 let, 7 let v ČR)

Respondentka Natalie (43 let, 19 let), vnímá duchovní hodnoty jako velmi důležitou součást života a poukazuje na jejich důležitost v chování lidí ve společnosti. Podle jejího názoru společnost, která uznává duchovní hodnoty je více morálně více na výši.

„Já jsem člověk věřící. V ČR i podle statistik je jen 5% věřících. 95% ne. Což mi připadá jako velké číslo a myslím si, že je to škoda, že se nepřikládá důraz na teologické vzdělání lidí a náboženství se málo prezentuje. Kostely jsou prázdné a chodí tam jen starší lidi. Nevědí mladí co je víra a snaha se vzdělat v tomto oboru není. Víra je důležitá. Na víře je vše postavené. Zlepšení vidím jen v tom, že se někdo zajímá o východní pojetí víry a meditaci což je dobře, protože nezáleží, jakou cestou se k té víře dostaneš. Materiální hodnoty vždy pominou, ale duchovní zůstanou. Když člověk nemá nastavené vyšší hodnoty, odrazí se to i na té společnosti ve smyslu například kriminality, protože nemají zábrany proti ničemu.“ (Juliana 46 let, 20 let v ČR)

Věra (42 let, 12 let v ČR), poukazuje na ateismus v České republice, který je předáván dalším generacím.

Tatjana (55 let, 10 let v ČR), vidí rozdíl v přístupu k víře v kontextu historie a klidnějšího období za války. Také na Ukrajině byla povinná vojenská služba a rekruti byli posíláni do válečných zón v Afganistánu a Čečensku před rozpadem SSSR a nezávislostí Ukrajiny.

„Moje babička, zlatý člověk, byla věřící. Z těch lidí byl cítit dobrota, láska a pokora. Pro druhé by se rozdala. Já jsem většinu života v Čechách a protože mě nikdo k náboženství nevedl, nemodlím se a nechodím do kostela. Neznamena to ale, že třeba v něco nevěřím. V tomto jsou tyto dvě kultury rozdílné. Podle mě to je tím, že na Ukrajině měli lidi těžší život a s vírou dokázali lépe zvládat těžkosti. Těžký

život na vesnici. Fyzická práce. Prožitá válka. Ztráta rodinných příslušníků. Babička přišla ve válce o bratra. Nikdo neví, kde zemřel, kde má hrob. Lidský život neměl žádnou cenu. Podle mě víra pomáhá překonat těžký život a podmínky.“
(Andrej 42 let, 30 let v ČR)

8 Zhodnocení výsledků

Cílem práce bylo odpovědět na hlavní výzkumnou otázku. Jak Ukrajinci žijící v České republice vnímají zdejší instituce.

Instituce v ČR jsou vnímány jako přehledné a na dobré úrovni. Instituce usnadňují integraci ukrajinským imigrantům do společnosti v České republice. U jednotlivých institucí vnímají samozřejmě rozdíly, například ve zvycích či chování. Konkrétnější hodnocení vnímání českých institucí je možno shrnout takto:

Instituci zaměstnávání vnímají Ukrajinci jako instituci, která umožňuje uplatnění všem, kteří chtějí pracovat a chtějí být zaměstnáni.

V **sociální politice v ČR** se většina respondentů ostře vymezovala proti Romům a kritizovala sociální systém, který podle nich Romy preferuje.

Ve vnímání **finančních institucí** hovoří o tom, že rodina i jednotlivec příliš často využívají snadné možnosti poskytnutí půjček a hypoték a nejsou zvyklí čekat, až si našetří.

Instituci vzdělávání v České republice vnímají jako dostupnou. Na Ukrajině již v primárním a hlavně v sekundárním a terciálním sektoru vzdělávání je uplatňována korupce. Vzdělávání v ČR vnímají tedy ve srovnání s domovskou zemí jako dostupné a hlavně bez korupční.

Rovněž **zdravotnické instituce** vnímají jako spolehlivé dostupné a bez korupčních praktik, na rozdíl od Ukrajiny.

Instituci rodiny a manželství v ČR vnímají respondenti pozitivně v přístupu rodičů k výchově dětí, větší roli otců a rovnoprávnějšímu rozdělení povinností. Oproti domovské zemi hovoří o některých odlišnostech, které se týkají vztahů rodičů a dětí i odlišnosti v rolích muže a ženy.

Zvyky a tradice v české společnosti, vnímají jako poněkud méně procítěnější při jejich prožívání, než na Ukrajině.

Instituce náboženství je v jejich původní zemi jedna z nejdůležitějších institucí v životě. Naopak v převážně ateistickém Česku nemá tato instituce podle nich skoro žádný význam.

Respondenti samozřejmě srovnávají různé spektrum institucí s institucemi ve své domovské zemi. České instituce vnímají velmi dobře. Pozitivní ohlas institucí je podle nich dán lepší úrovní českých institucí než v domovské zemi. Vnímání českých institucí ukrajinskou minoritou je respondenty většinou pozitivní. Slušnost, kultivovanost, přehlednost a vysoká úroveň. Takto ukrajinští respondenti vidí působení různých institucí. Přípomínky v negativním slova smyslu měli jen ve vnímání sociální politiky státu. Podle svých slov jsou udiveni přístupem k Romům. Myslí si, že nastavené zákonné normy vůči Ukrajincům, kteří by chtěli pracovat a žít v ČR jsou přísné. Přitom při možnosti zaměstnání a života v České republice by byla ukrajinská minorita pro tento stát přínosem.

Jak již bylo řečeno, podle vědního diskursu neexistuje jednoznačná definice toho, co instituce znamenají. Johannes Jütting chápe instituce dle stupně formality na psaná a nepsaná pravidla chování a jeho postoj k institucím byl využit pro účel této diplomové práce. Respondenti nevnímají instituce v ČR odosobněné, ale vidí za tímto pojmem konkrétní osoby, kteří řídí tyto instituce, pracují v nich, nebo jsou jejich součástí, aby tato nepsaná a psaná pravidla byla funkční. Vnímají instituce jako celek i činnost konkrétních osob. Pro respondenty je důležité cítit oporu v institucích a pocit jistoty a přehlednosti.

9 Závěr

Diplomová práce se věnovala tématu institucí a jejich vnímání ukrajinskými imigranty. Byla stručně popsána historie i současnost Ukrajiny a problémy s jimiž se země potýká. V teoretické části byly definovány pojmy instituce, migrace a cizinci. Byly představeny druhy migrací, bylo vysvětleno, kdo je cizinec v ČR podle právních norem, jaké má práva a povinnosti. Byly vybrány důležité instituce v životě obyvatel obou zemí. Dále se teoretická část soustředila na ukrajinskou migraci do České republiky podpořenou statistickými ukazateli.

V praktické části byla popsána metoda výzkumu a samotný proces, kterým se dopracovalo k cíli práce a odpovědím na otázku vnímání institucí v ČR ukrajinskými imigranty. Respondenti oceňovali české bez korupční prostředí (především v oblastech vzdělávání a zdravotnictví), naopak nebyli spokojeni s českou sociální politikou, kdy se domnívali, že český stát více podporuje Romy než Ukrajince a s touto domněnkou nesouhlasili. Vztah k institucím České republiky znamenal pro respondenty většinou vnímání pocitu stability, kvality a fungujících systémů, které jim nenabízela jejich domovská země. Obecně lze interpretovat, že vnímání českých institucí ukrajinskou menšinou je velmi pozitivní. Vnímají jistotu v českých institucích, přehlednosti, vnímají lepší možnosti seberealizace díky českým institucím než ve své původní zemi. I když potenciál své domovské země vidí jako obrovský, popisují specifické problémy, které vnímají u ukrajinských institucí.

Ukrajinci nejsou nijak zvláště kulturně odlišní od občanů České republiky. Nemají ani nijak odlišné instituce v domovské zemi. Rozdíl je podle názoru autora v tom jak se ubíral trend institucí a jejich fungování po pádu železné opony. Specifikum Ukrajiny a jejích institucí je poznamenáno politickým, ekonomickým a kulturním vývojem, který je odlišný od vývoje v České republice. Svou roli může hrát i rozloha země a počet obyvatel, které mohou poznamenat jiné smýšlení o institucích a již zmiňované ekonomické možnosti země a politické působení vládních činitelů, které přijímají a upravují zákony, vyhlášky a nařízení.

10 Seznam použitých zdrojů

10.1 Literatura

BABENKO, N. *Ukrajinské lidové svátky a obřady jako projev rodinné kultury*. V originále: Бабенко Н. Украински народни традиции, цвята и обрядияк прояви семейной культуры. Kiev: Даккким, 2001, s. 159.

BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005, 308 s. ISBN 80-210-3875-6.

DRBOHLAV, D. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, 207 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-039-1.

ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 17 s. ISBN 80-7178-648-9.

DURDISOVÁ, J. *Ekonomika zdraví*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2005. s. 51. ISBN 9788024509983.

GABAL, I. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. Vyd. 1. Praha: G plus G, 1999, s. 341. ISBN 80-86103-23-4.

HARRINGTON, A. *Moderní sociální teorie: základní témata a myšlenkové proudy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006, s.31-32. ISBN 80-7367-093-3.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, s. 407. ISBN 978-80-262-0219-6.

JANDOUREK, J. *Úvod do sociologie*. Praha. Portál: 2001. s. 109. ISBN 978-80-262-0255-4

KAUFMANN, J. C. *Chápající rozhovor*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, s. 60. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-033-

- MLČOCH, L. *Institucionální ekonomie*. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2005, s. 251. ISBN 80-246-1029-9.
- MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, s.13. *Základy sociologie*. ISBN 80-85850-75-3.
- NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, s. 223. ISBN 80-7178-741-8.
- NORTH, D. C.. *Transaction costs, institutions, and economic performance*. San Francisco: International Center for Economic Growth, 1992, s. 5. Occasional Papers, No. 30. ISBN 1-55815-211-3
- PETRUSEK, M. *Dějiny sociologie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, s. 134-135. *Sociologie (Grada)*. ISBN 978-80-247-3234-3.
- RABUŠIC, L. BURJANEK, A. *Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace?*. Praha: VÚPSV, výzkumné centrum Brno, 2003, 58 s. ISBN 80-239-2257-2.
- RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R. HOFÍREK, O. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, s. 58. *Studie (Sociologické nakladatelství)*. ISBN 978-80-7419-023-0.
- REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, s. 21. *Sociologie (Grada)*. ISBN 978-80-247-3006-6.
- RYCHTAŘÍKOVÁ, J. *Diferenční plodnost v České republice podle rodinného stavu a vzdělání v kohortní perspektivě*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 2003. s. 42. ISBN 978-80-87007-68-6
- SOUKUP, V. *Přehled antropologických teorií kultury*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2004, s.5. *Studium (Portál)*. ISBN 80-7178-929-1.
- STOJANOV, R. *Migration as adaptation?: population dynamics in the age of climate variability*. 1st ed. Brno: Global Change Research Centre, The Academy of Sciences of the Czech Republic, 2014, s. 375. ISBN 978-80-87902-03-5.
- STRAUSS, A.CORBIN, J. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Vyd. 1. Boskovice: Albert, 1999, 196 s. SCAN. ISBN 80-85834-60-x.

SÝKORA, L., TEMELOVÁ, J. *Prevence prostorové segregace*. Praha: UK, 2005, s. 118. ISBN: 978-80-200-2226-4

URBAN, Lukáš. *Sociologie trochu jinak*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2011, s.42. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3562-7.

VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. (ed.). *Aplikovaná sociální psychologie: [člověk a sociální instituce]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998, s.37. ISBN 80-7178-269-6.

10.2 Internetové zdroje

Česká bankovní asociace. *Fakta o bankovním sektoru*. [online]. [cit. 2015-11-10]. Dostupný z www: <https://www.czech-ba.cz/cs>

ČSÚ. *Statistika cizinců v regionech*. [online]. [cit. 2014-11-12]. Dostupný z www: http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/statistika_cizincu_v_regionech_cr20061211

ČSÚ. *Statistika obyvatelstva co se hlásí k víře*. [online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupná z www: <http://notes2.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/p/170220-14>

Designy kvalitativního výzkumu. [online]. [cit. 2015-01-12]. Dostupná z www: <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=24161>

DRBOHLAV, D., SCHOVANKOVÁ, S. *Dopady ekonomické krize na migraci a migranty*. [online]. [cit. 2015-01-13]. Dostupná z www: <http://slideplayer.cz/slide/1904838/>

DRBOHLAV, D., UHEREK, Z. *Reflexe migračních teorií*. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z www: <http://web.natur.cuni.cz/ksgrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>

Evropská unie portál EU. *Euroactiv*. [online]. [cit. 2015-03-12]. <http://www.euractiv.cz/>

Finanční právo a postup pro finanční vzdělávání. V originále: *Фінансове право. Порядок фінансування освіти*. [online]. [cit. 2015-02-01]. Dostupné z www: http://pidruchniki.com/16790422/pravo/poryadok_finansuvannya_osviti

GOULDNER, A. *Společenské instituce a jednání člověka*. [online]. [cit. 2015-01-20] Dostupné z www: <http://fsslvt.fss.muni.cz/~winkler/kapitola6.html>

- HALÍK, T. *Náboženství a společnost*. [online]. [cit. 2015-01-20] Dostupné z www: <http://halik.cz/cs/tvorba/clanky-eseje/nabozenstvi-spolecnost/clanek/49/>
- HENING, D. *Hlavní teorie a typologie migrace*. [online]. [cit. 2015-02-01]. Dostupné z www: <http://antropologie.zcu.cz/migrace>
- Hospodářské noviny. *Ekonomika Ukrajiny*. [online]. [cit. 2015-11-01]. Dostupné z www: <http://amo.blog.ihned.cz/c1-63074420-cesta-z-cerne-diry-ukrajinskeho-ospodarstvi>
- JUTING, J. *Institucionální vývoj* [online]. [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/social/poverty/4536968.pdf>
- Katastrofa na Ukrajině – až 50 procent nezaměstnaných? [online]. [cit. 2015-10-11]. Dostupné z www. <http://www.prvnizpravy.cz/zpravy/zpravy/katastrofa-na-ukrajine-az-50-procent-nezamestnanych/>
- KELLER, J. *Institute, organizace a stát*. [online]. [cit. 2015-01-20]. Dostupné z www: http://www.gjj.cz/sites/default/files/dokumenty/predmety/spolecenskovedni_seminar/05._%20Institute,_organizace,_stat.pdf
- KLAUS, V., WEIGL, J. *Zabraňme zplošťování debaty o Ukrajině*. [online]. [cit. 2015-11-01]. Dostupné z www: <http://www.institutvk.cz/politicke-komentare/vaclav-klaus-jiri-weigl-zabranme-zplostovani-debaty-o-ukrajine>
- LEONTIEVA, Y. *Ukrajinci v ČR*. [online]. [cit. 2015-20-01]. Dostupné z www: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=200&lst=103>
- LEONTIYEVA, Y. *Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů: (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové)*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006. ISBN 9788073300982. Dostupné z www: <http://www.soc.cas.cz/publikace/mensinova-problematika-v-cr-komunitni-zivot-reprezentace-kolektivnich-zajmu-slovaci>
- Listina základních práv a svobod. [online]. [cit. 2015-20-01]. Dostupné z www: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

LUX, M., SUNEGA, P. [online]. [cit. 2015-21-01]. *Pracovní migrace ve střední a východní Evropě*. Dostupné z www:

http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=857

MALINOVSKI, K., SIAR, C. *Pracovní migrace ve střední a východní Evropě*. [online]. [cit. 2015-21-01]. dostupné z www:

http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=857&

MALYNOVSKÁ, O. *Demografie*. [online]. [cit. 2014-11-01]. Dostupné z www:

http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=857

MINCER, J. *Family Migration Decisions. Journal of Political Economy* [online]. [cit. 2015-11-14]. Dostupné z:

http://www.researchgate.net/publication/24107877_Family_Migration_Decision

MPSV [online]. [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/75>

Internetové novinky. V originále: *Новосту*. [online]. [cit. 2015-03-16]. Dostupný z www:

<http://zn.ua/>

Publikace dokumentu národní služby Statistiky Ukrajiny. V Originále: публикация документов Государственной Службы Статистики Украины. [online]. [cit. 2015-01-02]. Dostupný z www: <http://ukrstat.org/>

Rada vlády pro národnostní menšiny [online]. [cit. 2015-04-01]. Dostupný z www:

<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074/>

Rodina a sňatky na Ukrajině. V originále: *Сім'я і шлюб в Україні*. [online]. [cit. 2015-02-01]. Dostupné z www:

http://pidruchniki.com/14990528/sotsiologiya/simya_shlyub_ukrayini

SANDERSON, M., STRIELKOWSKI, W., Hlušítková, K. *Analýza pracovní migrace ve střední a východní Evropě*. [online]. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z www:

http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=857

STOJANOV, R., NOVOSÁK, J. *Remittance a cirkulace mozků jako nástroje rozvoje*. [online]. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z www: <https://mv.iir.cz/article/view/287>

STRIELKOWSI, W., HLUŠTÍKOVÁ, K., MALYNOVSKÁ, O., HORVÁTHOVÁ, Z.

Ukrajinská migrace v zemích EU. [online]. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z www: http://geography.cz/sbornik/wpcontent/uploads/downloads/2015/10/gcgs032015_strielkowski.pdf

STRIELKOWSKI, W., GLAZAR, O. *Pracovní migrace ve střední a východní Evropě*. [online]. [cit. 2014-12-01]. Dostupné z www:

http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=857

Střední věk na Ukrajině. V originále: Середній вік українців – 40,4 року. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z www: <http://www.volynpost.com/news/12030-serednij-vik-ukrainciv--404-roku>

SUNEGA, P. *Pracovní migrace ve střední a východní Evropě* [online]. [cit. 2005-03-01].

Dostupné z www: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=857

System vzdělávání v ČR. [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z www:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/system-vzdelavani-v-cr>

SÝKORA, L., TEMELOVÁ, J. *Prevence prostorové segregace*. [online]. [cit. 2015-03-01].

Dostupné z www: <http://old.dchltm.cz/file/zch/zch-2010-04/op-2010-04.pdf>

ŠEĐOVÁ, K. *Designy kvalitativního výzkumu*. [online]. [cit. 2014-12-22]. Dostupné z www: <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=24161>

ŠPAČEK, M. *Dluhy českých domácností tvoří ze dvou třetin hypotéky*. [online]. [cit. 2015-08-01]. Dostupné z www: <http://www.novinky.cz/finance/317297-dluhy-ceskych-domacnosti-tvori-ze-dvou-tretin-hypoteky.html>

TOLLAROVÁ, B. *Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace?* [online]. [cit. 2015-01-23]. Dostupný z www: <http://www.biograf.org/clanek.php?id=599>

Události na Ukrajině v roce 2014. [online]. [cit. 2015-11-02]. Dostupný z www:

<http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/vyvoj-aktualniho-deni-na-ukrajine-000101>

Ukrajinci v Česku. [online]. [cit. 2015-01-23]. Dostupný z www:

<http://nazory.euro.e15.cz/profilu/ukrajinci-v-cesku-hledani-identity-ktera-je-tezko-k-nalezeni-i-doma-1075408>

Vláda České republiky. [online]. [cit. 2015-02-16]. Dostupný z www:

<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074/>

VOJTKOVÁ, M. *Teorie mezinárodní migrace*. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z www: <http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/o-migraci>

Vývoj směnných kurzů a hospodářství Ukrajiny. [online]. [cit. 2015-11-02]. Dostupné z www: <http://www.novarepublika.cz/2015/04/vyvoj-smennych-kurzu-hospodarstvi.html>

Zákon č. 326/1999 sb. o pobytu cizinců na území ČR. [online]. [cit. 2014-12-16]. Dostupné z www:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=326~2F1999&rpp=15#seznam>

Zákon o právech příslušníků národnostních menšin. Předpis č. 273/2001 Sb. [online]. [cit. 2015-03-16]. Dostupné z www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273>

Zákon č. 326/1999 sb. O pobytu cizinců na území ČR a o změně některých zákonů. [online]. [cit. 2015-03-16]. Dostupný

z www: http://www.mzv.cz/moscow/cz/viza_a_konzularni_informace/volby_2010/predpisy/zakon_c_326_1999_sb_o_pobytu_cizincu_na.html

Zákon č. 435/2004 Sb. O zaměstnanosti. [online]. [cit. 2015-03-16]. Dostupný z www:

<http://www.sbirka.cz/POSL4TYD/NOVE/15-203.htm> *Zákon č. 245/2000 Sb. O státních svátcích*. [online]. [cit. 2015-03-16]. Dostupný z www: <http://www.mpsv.cz/cs/75>

Закон від 04.02.1994 № 3929-XII. Іноземці та особи без громадянства. В оригіналі. Přeloženo: Zákon Ukrajiny O právním postavení cizinců a osob bez státní příslušnosti, [online]. [cit. 2015-03-16]. Dostupný z www <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3929-12>

11 Přílohy

11.1 Ukrajina

Ukrajina je země ležící ve východní Evropě. Na východě hraničí s Ruskem, na jihozápadě s Moldavskem, Rumunskem, na západě s Maďarskem, Slovenskem a Polskem, na severu s Běloruskem. Hlavní město Ukrajiny je Kyjev. Počet obyvatel je 45,49 miliónu. Toto číslo je však relativní vzhledem k událostem na východě Ukrajiny a anexi Krymu, kdy se občané Krymu v referendu vyslovili drtivou většinou pro připojení k Ruské federaci. Dále konflikt na Donbase, který vyústil k vyhlášení samostatné Luhanské a Doněcké lidové republiky.¹⁵

Státní vlajka Ukrajiny

¹⁵ Více v podkapitole 1.1.4. Krize na Ukrajině. Str. 86.

11.1.1 Stručná historie Ukrajiny

2. pol. 9. stol. Území dnešní Ukrajiny bylo jádrem Kyjevské Rusi¹⁶, jednoho z nejmocnějších raně feudálních států, jehož centrem byl Kyjev. Kyjevská Rus ovládala i větší část dnešního Běloruska a evropské části Ruska. V roce 1569 bylo připojeno Lublinskou unií k Polsku. Kozácké povstání pod vedením Bohdana Chmelnyckého, který se v boji proti Polsko-litevskému státu odevzdal pod ochranu ruského cara. 1654 roku Na Perejaslavské radě odevzdali Kozáci pod ochranu ruského cara území na levém břehu řeky Dněstru a složili přísahu věrnosti ruskému carovi. Autonomie Kozáků byla postupně omezována, až ji Kateřina II. v 18. stol zrušila zcela. V roce 1667 Po polsko-ruské válce se Polsko Andrušovským příměřím vzdalo levobřežní Ukrajiny. 1793 a 1795 Prvním a druhým dělením Polska byla i pravobřežní Ukrajina připojena k Rusku a rozdělena do několika gubernií. Území Haliče připadlo Rakousku. 1863.

17. 3. 1917 Po ruské únorové revoluci vznikla v Kyjevě Centrální rada, která v srpnu prohlásila Ukrajinu autonomní součástí Ruska. 28. 1. 1918. Po říjnové revoluci v Petrohradě vyhlásila Centrální rada nezávislou Ukrajinskou lidovou republiku (ULR). Již 12. prosince 1917 vyhlásili bolševici v Charkově Ukrajinskou sovětskou republiku a zahájili boj proti Centrální radě. 9. 2. 1918 Centrální rada podepsala separátní mír s Ústředními mocnostmi a požádala německou a rakousko-uherskou armádu o pomoc v boji proti bolševikům. Německo pak ve snaze přinutit bolševiky k uzavření míru obsadilo velkou část Ukrajiny spolu s Lotyšskem a Estonskem. 3. 3. 1918 Sovětské Rusko podepsalo s Ústředními mocnostmi mírovou smlouvu, v níž souhlasilo se ztrátou obrovského území včetně Ukrajiny a uznalo její nezávislost. 7. 5. 1920 Polská armáda spolu s oddíly Semena Petlury, který uznal polské nároky na Lvov a západní Ukrajinu výměnou za polské uznání jeho vlády Ukrajinské lidové republiky, obsadila Kyjev. Po měsíci byla ale vytlačena Rudou armádou. 18. 3. 1921 Řižským mírem bylo potvrzeno příměří mezi Polskem a Sovětským Ruskem z října 1920, podle něhož byla Ukrajina rozdělena na západní část (bývalý rakouský zábor spolu s Volyní a Podolím) ovládanou Polskem a východní, obsazenou sovětským Ruskem. 30. 12. 1922 Dosud formálně

¹⁶ Zdroj,(2015, online). Dostupné z www: <http://www.ukrajinci.cz/cs/ukrajina/detail/strucna-historie-ukrajiny-vadatech/>

nezávislá Ukrajinská sovětská republika se stala součástí SSSR. 23. 8. 1939 Fašistické Německo a Sovětský svaz podepsaly v Moskvě Smlouvu o neútočení (tzv. Pakt Molotov Ribbentrop), v jejímž tajném dodatku si tyto země rozdělily sféry vlivu v Evropě. Po útoku na Polsko byly připojeny k SSSR západní oblasti Ukrajiny. V srpnu 1940 bylo Rumunsko pod hrozbou ultimáta donuceno vzdát se severní Bukoviny a Besarábie. 1941 až 1944 Území Ukrajiny je okupováno fašistickým Německem. Na východě se rozvinul rozsáhlý partyzánský odboj. Ve východní Haliči byl aktivní i radikální nacionalistický proud, jehož partyzánské oddíly se v říjnu 1942 sloučily v Ukrajinskou povstaleckou armádu (UPA), která bojovala především proti Rusům a Polákům. V Polsku byla UPA poražena v operaci Visla v roce 1947 (kdy bylo v jejím rámci vysídleno asi 150 tisíc Ukrajinců), na západní Ukrajině byly některé partyzánské oddíly aktivní až do počátku 50. let. V 1945 SSSR si po skončení druhé světové války udržel území obsazené na základě dohody s fašistickým Německem (západní Ukrajina, severní Bukovina, Besarábie, Pobaltí). K Ukrajině byla na základě dohody s Československem připojena Podkarpatská Rus. Ukrajina se (spolu s Běloruskem) stala formálně nezávislým členem OSN. 24. 8. 1991 v reakci o pokus o puč protireformních komunistů v Moskvě byla Nejvyšším sovětem Ukrajiny vyhlášena nezávislost země. O dva dny později byla dočasně pozastavena činnost komunistické strany. 1. 12. 1991. Ve všeobecném hlasování se pro nezávislost Ukrajiny vyslovilo 90,3% hlasujících.

11.1.2 Dnešní Ukrajina

Dnešní Ukrajina podle Klause a Wiegla, (2015, online)¹⁷ nemá žádnou historickou tradici vlastní státnosti a za dvě desetiletí své existence nedokázala vytvořit takový stát, který by bylo její veškeré obyvatelstvo ochotno akceptovat. Nevznikla v důsledku úsilí svých obyvatel a jejich boje za sebeurčení a suverenitu, ale v podstatě jen rozpuštěním SSSR jeho tehdejším politickým vedením a osamostatněním bývalých Moskvou – v éře Sovětského svazu vytvořených – umělých svazových republik v jejich tehdy platných hranicích.

¹⁷ KLAUS, V., WEIGL, J. *Zabraňme zplošťování debaty o Ukrajině*. (2015,online) Dostupné z [www:http://www.institutvk.cz/politicke-komentare/vaclav-klaus-jiri-weigl-zabranme-zplostovani-debaty-o-ukrajine](http://www.institutvk.cz/politicke-komentare/vaclav-klaus-jiri-weigl-zabranme-zplostovani-debaty-o-ukrajine)

„V kakofonii reakcí a komentářů k vývoji na Ukrajině zaniká uvědomění si skutečnosti, že ke vzniku současné dramatické situace na prvním místě přispěl evidentní politický, ekonomický i společenský neúspěch Ukrajiny jako samostatného státu.“ (Klaus, Wiegler, 2015, online)

11.1.3 Ekonomika Ukrajiny

Podle údajů ukrajinské centrální banky (2015, online) se mněl HDP země za prvních devět měsíců roku 2014 snížit o 7 %. Dlouhodobě neuspokojivý stav ukrajinského hospodářství není žádným tajemstvím a současná krize tyto problémy jen zvýraznila. Kurz hřivny se v průběhu první poloviny letošního roku dramaticky propadl a očekává se i propad ukrajinského HDP o zhruba 8%.¹⁸ Hospodářský marasmus, ve kterém se Ukrajina nachází, však není žádným krátkodobým výsledkem současné krizové situace, ale problém, který zemi provází již od rozpadu Sovětského svazu. Měna na Ukrajině (ukrajinská hřivna) se propadá v souvislosti s krizí. Vývoj hospodářství Ukrajiny lze sledovat i na vývoji kurzu ukrajinské hřivny. Je také zřejmá souvislost hospodářského vývoje s politickými změnami na Ukrajině. Aktuální kurz není stanoven. Poslední známý kurz pochází ze začátku března 2015 a 1 hřivna byla za 1,20 Kč. Propady hřivny zásadně souvisí s politickou orientací země. Když se dostala k moci Julie Tymošenková, tak nedlouho po mírném posílení se naplno projevil skutečný „tunelářský“ charakter nové ekonomiky, která ve svém důsledku propadla skoro o 50%. Euromajdan v únoru 2014 odhalil neudržitelný charakter ekonomiky oligarchů, ale namísto její transformace došlo k utužení jejich vlády, občanské válce a dalšímu propadu ekonomiky. V souvislosti s politickými událostmi roste i nezaměstnanost a podle ředitele ukrajinského ústavu pro politické analýzy Ruslana Bortnika (2015, online)¹⁹ může zasáhnout polovinu populace země. Podle Bortnika úpadek na trhu práce znamená ztrátu nejméně 20% míst, ale podle odhadů pracovníků specializovaných podnikatelských sdružení, je toto číslo 50%. Řeč je o skryté nezaměstnanosti. Někteří lidé mají zadržované mzdy, které neustále narůstají, někteří lidé pracují jen jeden pracovní den, i když jsou formálně zaměstnání.

¹⁸ Vývoj směnných kurzů. (2015, online). Dostupný z [www: http://www.novarepublika.cz/2015/04/vyvoj-smennych-kurzu-hospodarstvi.html](http://www.novarepublika.cz/2015/04/vyvoj-smennych-kurzu-hospodarstvi.html)

¹⁹ Katastrofa na Ukrajině – až 50 procent nezaměstnaných? Dostupné z [www: http://www.prvnizpravy.cz/zpravy/zpravy/katastrofa-na-ukrajine-az-50-procent-nezamestnanych](http://www.prvnizpravy.cz/zpravy/zpravy/katastrofa-na-ukrajine-az-50-procent-nezamestnanych)

11.1.4 Krize na Ukrajině

V listopadu 2013 nepodepsal tehdejší ukrajinský prezident Viktor Janukovyč²⁰ asociační dohodu s Evropskou unií. V nespokojené zemi se to stalo impulzem pro vznik širokého občanského hnutí a Ukrajina se nasměřovala k dalekosáhlým změnám. Další události na sebe nenechaly dlouho čekat a nakonec došly tak daleko, jak by to málokdo očekával. V Kyjevě došlo k proměně politické reprezentace, poloostrovní Autonomní republika Krym jednostranně vyhlásila odtržení od Ukrajiny a připojení k Ruské federaci, Ukrajina musí hájit celistvost svého území. Reakce západní světa, který přiřkl Ruské Federaci roli viníka v tomto konfliktu, bylo izolovat Rusko na mezinárodním poli. „Separatisté“ v Doněcké a Luhanské oblasti vyhlásili v dubnu vlastní „lidové republiky“. Kyjev na východě země zahájil takzvanou protiteroristickou operaci, která měla ozbrojence zneškodnit. Situace se dá nazvat patovou a v době odevzdání této práce nic nenavědčuje zlepšení tohoto stavu.

11.2 Výzkumné otázky

1. Jméno?
2. Věk?
3. Odkud z Ukrajiny pocházíte?
4. Jaká je Vaše profese? Je stejná jako na Ukrajině?
5. Důvod imigrace?
6. Jak dlouho žijete v České republice?
7. Jaký druh pobytu v České republice máte? Popřípadě jak dlouho máte občanství ČR?
8. Žil (a) jste i jinde v České republice?

²⁰ Události na Ukrajině v roce 2014. (2015, online). Dostupné z www: <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/vyvoj-aktualniho-deni-na-ukrajine-000101>

9. Jak vnímáte české instituce? (Ekonomické, finanční, kulturní, náboženské, politické, právní, vzdělávací, bezpečnostní, rodiny, zvyky, tradice, obyčeje)
10. Můžete srovnat s institucemi v domovské zemi?
11. Jakou roli sehrávají podle Vás instituce v integračním procesu pro Vás jako Ukrajince?
12. Jaké máte zkušenosti, které vnímáte jako pozitivní?
13. Jaké máte zkušenosti, které vnímáte jako negativní?
14. Jak vidíte roli institucí ohledně zaměstnávání na trhu práce?
15. Chcete nějak doplnit rozhovor k tomuto tématu?

11.3 Instituce a organizace v ČR

Přehled státních i nestátních institucí a organizací, které věnují otázkám migrace a integrace Ukrajinců.

1. Státní instituce

- *Rada vlády pro národnostní menšiny*
- *Odbor azylové a migrační politiky*
- *Integrace cizinců na stránkách MPSV ČR*
- *MVČR*. Informace o azylu a uprchlictví, azylu v Evropské unii, řízení o udělení mezinárodní ochrany, pobyt v azylovém zařízení, nezletilých bez doprovodu, informacích o zemích původu, Dublinském systému, přesídlovacím programu, zpracování a ochraně osobních údajů na stránkách Ministerstva vnitra České republiky.

2. Nevládní organizace

- *Step by step*. Posláním SbS ČR je přispívat svými aktivitami k demokratizaci, humanizaci a vyšší efektivitě vzdělávání v České republice, k budování otevřené společnosti a jejího zapojení do evropských struktur.
- *SOZE*. Práce Sdružení občanů, zabývající se emigranty, spočívá v bezplatném právním, sociálním a psychologickém poradenství, v realizaci volnočasových a

vzdělávacích programů a v komplexní sociálně-právní asistenci dlouhodobě usazeným cizincům a uznaným azylantům v namáhavém procesu integrace do majoritní společnosti.

- ***Sdružení pro integraci a migraci*** se zaměřuje na lidskoprávní pomoc cizincům. Poskytuje sociální a psychologické poradenství, účastní se veřejné diskuze a snaží se svým působením ovlivňovat legislativu v oblasti migrace a uprchlického práva.
- ***Poradna pro občanství, občanská a lidská práva*** se zabývá otázkami státního občanství a práv cizinců, potíráním diskriminace, prosazováním rovných příležitostí, terénní prací v sociálně vyloučených lokalitách.
- ***Poradna pro integraci*** poskytuje právní a sociální pomoc cizincům. Dále pořádá kurzy češtiny, prezentace, přednášky či workshopy.
- ***Pomoc cizincům v nouzi na území ČR.*** V rámci Charity České republiky je poskytována pomoc také cizincům v nouzi, jako jsou poradenské či integrační služby.
- ***Organizace pro pomoc uprchlíkům,*** pomáhá uprchlíkům a cizincům v České republice. OPU bezplatně poskytuje právní a sociální poradenství svým klientům, pořádá vzdělávací aktivity pro laickou i odbornou veřejnost. OPU také podporuje lidská práva, staví se proti extremismu a je zapojena do projektů zahraniční rozvojové pomoci.
- ***Organizace na podporu integrace menšin,*** realizuje aktivity na podporu mezikulturního dialogu a integrace menšin a programy na rozvoj výchovy k lidským právům. Pořádá lidskoprávní školicí semináře pro pracovníky vzdělávacích institucí a veřejné správy.
- ***Nesehnutí.*** Hlavní činností organizace nesehnutí je osvětová a vzdělávací činnost, kterou se snaží snižovat míru xenofobie a předsudků v českém prostoru.
- ***Multikulturní centrum Praha*** je občanské sdružení, které zajímají otázky spojené se soužitím lidí z různých kultur v České republice a v jiných částech světa.
- ***Most pro lidská práva*** poskytuje vedle poradenství také jazykové kurzy a tematické semináře pro cizince.

- **META**. Sdružení pro příležitosti mladých migrantů. Posláním sdružení META je podporovat osobní rozvoj mladých migrantů, a to především v oblasti vzdělávání, které je jednou z podmínek úspěšného začleňování se do společnosti. V souvislosti s tím se META snaží podporovat i odborné pracovníky, kteří se podílejí na vzdělávání cizinců.
- **La Strada Česká republika** je nevládní nezisková organizace, která působí v oblasti řešení problematiky obchodu s lidmi. Cílem organizace je přispívat k odstranění obchodování s lidmi a vykořisťování a poskytovat podporu a ochranu vykořisťovaným, obchodovaným a vykořisťování a obchodováním ohroženým osobám.
- **Doma v České republice** představuje informační portál pro cizince s mnoha praktickými radami ohledně pobytu v České republice, práce, bydlení či podnikání spravované organizací IOM.
- **Člověk v tísni - program Migrace**. Cílem programu migrace při Člověku v tísni je poskytovat objektivní informace o migraci v českém, evropském i světovém měřítku, bořit stereotypy o přistěhovalcích
- **Český helsinský výbor-integrace cizinců**. Základním posláním Helsinského výboru je ochrana rovnosti a osobní svobody. K hlavním činnostem organizace patří monitorování dění v českém prostoru, sledování a připomínkování legislativy a osvětová a přednášková činnost.
- **Charita Česká republika**. Charita Česká republika je největším poskytovatelem sociálně zdravotních služeb. Působí v oblasti pomoci potřebným a také stále častěji vysílá humanitární a rozvojovou pomoc do zahraničí.
- **Centrum pro integraci cizinců** zajišťuje sociální a pracovní poradenství, kurzy českého jazyka. Klade si za cíl seznámit cizince s českým sociálním a pracovním prostředím, aby se mohli lépe sami orientovat.
- **BERKAT** je společenství lidí, kteří na stále dobrovolnické bázi pomáhají cizincům v České republice i mimo ni.

- *Asociace pro právní otázky imigrace o.s.* (ASIM) je lidsko-právní občanské sdružení založené v červnu roku 2009 skupinou mladých právníků sdílejících dlouhodobý zájem o problematiku migrace a uprchlictví.
- *Amnesty international ČR* je neziskovou organizací zabývající se lidskými právy doma i ve světě. Usiluje o jejich dodržování a reflektuje aktuální dění.
- *Ruta* je občanské sdružení, které se věnuje zachování kulturních hodnot, jazyka a identity osob ukrajinského původu, realizaci kulturních, výchovně vzdělávacích projektů se zaměřením na ukrajinskou komunitu v ČR, realizace projektů probíhá především pomocí tiskovin pro integrující se cizince ukrajinské národnosti a rozšiřováním informací mezi českou majoritou o ukrajinské kultuře, historii, a ukrajinské emigraci v ČR.

11.4 Tabulky a grafy

Tabulka č. 1. Identifikační údaje	13
Graf č. 1. Počty cizinců v EU	30
Graf č. 2. Složení cizinců v ČR.	31
Graf č. 3. Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu. 36	32
Graf č. 4. Počty ukrajinských migrantů v ČR 1995-2011. 40	36
Tabulka č. 2. Schéma typu remitencí.....	38
Graf č. 5. Demografické údaje rodiny v ČR v letech 2009 – 2014.....	50
Graf č. 6. Demografické údaje rodiny na Ukrajině v letech 2009 – 2013.....	51
Graf č. 7. Věřící v ČR.....	54
Graf č. 8. Věřící na Ukrajině.....	55